

**PUBLICAȚIE SAPTĂMINALĂ EDITATĂ DE
GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL**

ANUL II • NR. 33 • 25 AUGUST - 1 SEPTEMBRIE 1991

ÎN ACEST NUMĂR:

- CRONICA EVENIMENTELOR POLITICE**
- Andrei Pippidi: „NEBUNUL” DE LA
KREMLIN pagina 3
- COMUNICATUL GRUPULUI
PENTRU DIALOG SOCIAL** pagina 16
- REMEMBER PE VREME ÎNNORATĂ**
- Dan Oprescu: „VĂ ORDON, TRECETI
PRUTUL!”
- Mircea Ionițiu: **AMINTIRI**
- Matei I. Oroveanu: **REDESCHIDEREA
PROCESULUI ANTONESCU?**
paginile 8, 9, 10 și 11
- Ștefan Augustin Doinaș: **STATUL
PATERNALIST** pagina 7

Presă unică. Desenul lui V. SISOEV a apărut în somnizat în 1978. Astăzi, sperăm temporar, are din nou o nereficită actualitate. (La 20 august toate ziarele de la Moscova aveau aceeași primă pagină.)

LA INCHIDEREA EDIȚIEI:

Intr-o știre de ultimă oră transmisă de AFP și recepționată de Rompres, se arată că autorii loviturii de stat din URSS, care fugeau către unul din aeroporturile din împrejurimile Moscovei, au fost arestați.

Sursa citată arată că acest lucru a fost anunțat de către un deputat de la tribuna parlamentului Federației Ruse.

LUPTA DE CLASĂ

Am fi uitat cu toții probabil de „asosi-nii printre noi”, de foștii nomenclaturiști (din partid, armată și securitate) vinovați de adevăratul genocid al poporului român, deuciderea sistematică a reprezentanților opoziției sau pur și simplu a oamenilor liberi, dacă Televiziunea Română nu ne-ar fi dat o mină de ajutor. Realizatorii serialului despre infernul concentraționar comunist, în buna tradiție a a-rărilor cu degetul și a instigării la violență, care a debutat cu ziua de 22 decembrie 1989, i-au scos de la grupa de gunoi a istoriei pe Alexandru Drăghici, fostul ministru de interne al perioadei 1952-1968, și pe soția sa, Martha Drăghici, care, cum singura a recunoscut, a deținut funcții de răspundere în epocă, a avut o izbucnire de ură, spunind: „...porcii oia de la 22, de la G.D.S.”. Mărturisesc că în prima clipă m-am bucurat, gândindu-mă că, uite, o excelentă ocazie să introducăm cadrul în „clia”-ul de reclama al revistei de la televiziune. În America ar fi trebuit să oferim un milion de dolari unui astfel de personaj, care să-și spună părerea despre 22, mărturisind astfel că citește revista. Apoi, m-a cuprins tristetea. Iată cit de eronat au înțeles ge-

nerozitatea noastră artizanii crimei comuniste împotriva libertății poporului român. Lăsați să se plimbe liberi, „criminalii de război” autohtoni ne-au mai dat o lecție politică avertizându-ne că pentru ei lupta de clasă continuă. Și ne-a mai și amenințat: „lasă că o să vedeți voi ce o să se întâmple”. Dându-și seama că vorbește cu interlocutori care s-ar fi putut să nu-i împărtășească pe deplin părerile, doamna Drăghici s-a corectat: „Las' că o să cîștige F.S.N.-ul în alegeri”. Dacă familia Drăghici și clanul comunist mafiat ar mai deține puterea doar o zi, n-ar ezita să pună din nou intelectualitatea română la zid, sau, în cel mai bun caz, s-o trimită din nou la Canal, la Pitești, în universul concentraționar.

Dacă generația vlăguită a nomenclaturii face din intențiile sale revanșarde un prilej de cîrteală mondenă, împotriva potențialului democrației, nu la fel se întâmplă cu ramura ei activă. Așa cum a învățat de la „Papa Lenine” și de la taica Stalin, ea se reorganizează: recent a avut loc primul Congres al Partidului Socialist al Muncii, în timp ce o Comisie statutară a anunțat reorganizarea Partidului Comunist Român. La întrebarea cum s-a putut

întîmpla acest fenomen, după ce întregul popor se pronunțase în decembrie 1989 împotriva comunismului, nu ne pot răspunde decît Iliescu, Roman, Brucan, Bărlădeanu, Marțian și alții ca ei. De fapt, mișcarea fesenistă a lucrat numai în această direcție, a reorientării spre stînga a electoratului. După ce a cîștigat alegerile cu imbatabila demagogie populistă de stînga, echipa guvernamentală s-a lansat într-un program de reforma protecționist, favorizînd și privilegiînd noua avangardă a nomenclaturii, pusă pe cîpătulă. Pe de altă parte, tot împotriva electoratului, ramura parlamentară a F.S.N.-ului a promulgat un pachet de legi care abia acum începe să-și arate roadele antipopulare și antidemocratice. Exemplul cel mai concludent este cel al Gravetru (de la C.F.R., Brașov, București, Motru etc.), care abia ce se declanșează și sînt și declarate ilegale de către judecătoria. Între timp, oamenii nu-și mai primesc drepturile bănești, prețurile cresc, produsele alimentare devin inaccesibile, iar nemulțumirea crește. Cum ar spune la carte, se ascut contradicțiile. Iar lupta de clasă continuă. Și cum să șomeze detașamentul de avangardă al proletariatului? Mai ales că averea partidului unic așteaptă să fie folosită. Investită.

În altă ordine de idei, faptul că președintele Ion Iliescu semnează o lege con-

**Mircea Dinescu
ȘI GENERALII
NOȘTRI SÎNT
TOT ÎN CISME**

Trupele rusești au invadat Uniunea Sovietică. Armata roșie n-are prejudecăți. Așa sînt obiceiurile pe meleagurile noastre răsăritene, cînd un om politic face brusc temperatură, în Crimeea, populația e tratată cu tancuri și gloanțe la Moscova.

Gorbaciov a interpretat rolul unui Hamlet al Comunismului, dar bătrîna Stafie ce bîntuie încă prin Casa Comună a Europei a refuzat rolul patern.

Despre România, un optimist a spus pe vremuri că singurul vecin în care ar trebui să aibă încredere ar fi Marea Neagră. Numai că la ora asta plină și Marea Neagră e poluată, otrăvită și cu peștii morți.

După lovitură de stat de la Moscova, presa românească se căzuște să fie obiectivă, iar oamenii politici pozează în cumpătați, echilibrați, rezervați. Mult prea cumpătați, mult prea rezervați, mult prea echilibrați. Singurul lucru adevărat neliniștitor e că și generalii noștri sînt tot în cisme.

testată și nepopulară, Legea privatizării, ignorînd reacția partidelor de opoziție și a sindicatelor, dovedește că puterea își redefinește esența. Cînd o mișcare de masă, care la început avea caracterul unei umbrelor atotcuprinzătoare, începe să-și neglijeze o parte însemnată a electoratului, înseamnă că a găsit între timp alte resurse de putere decît manipularea electorală a opiniei. Ea conferă legitimitatea legislativă puterii economice cu ajutorul căreia va putea convinge oricînd electoratul nedecis și va putea influența o serie de partide fără coloană vertebrală.

În timp ce intelectualitatea se amuză de conflictele unor reprezentanți marcanți ai săi (vezi polemica Goma-Breban), în timp ce o parte a presei independente libere este amenințată cu cenzura economică - falimentul, iar o parte din populație este din nou imobilizată la cozi sau epuizată în goana după alimente, Puterea se regrupează. Ceea ce noi considerăm a fi pariurile pierdute de guvern, marile probleme sociale ce ar fi putut genera oricînd conflicte (alimentația, sănătatea publică, învățămîntul), se dovedesc a fi perfect stă-

DAN PAVEL

(Continuare în pagina 2)

generală de jenă, explozii rare, de recunoaștere a vinovăției din partea unor oameni - intelectuali hipersensibili - foarte puțin vinovați, nici o asumare a trecutului din partea actualei echipe politice conducătoare, crearea unei situații prin care, în ochii omului de rând, nici Securitatea și nici foștii activiști de partid nu sînt cel mai culpabil de ceea ce s-a petrecut în România după 6 Martie 1945;

2. Faptul că nu tot ce s-a făcut în regimul comunist este blamabil. El a condus la tot acest noian de legi ale jumătăților de măsură, care au făcut eroi ai Revoluției din ținerii care au suferit atunci, dar și din tortionarii lor, care i-au obligat pe țărani alungați de pe pămîntul său strămoșesc să și-l împartă acum cu nomenclatura agricolă și cu veneticii satelor și care refuză să redea singurei clase care ar trebui să gireze reîntoarcerea noastră la capitalism, clasa burghază, bunurile care i-au fost naționalizate.

Această din urmă clasă, prin violența cu care a fost decimată de comunism, reprezintă un caz special, iar atitudinea liderilor formațiunii la putere - mulți dintre ei școlii timp îndelungat la o ideologie pentru care proprietatea este furt - e ilustrativă în acest sens. Și cum altfel ar fi logic să procedeze în acest caz elementele aparținînd atît de activei burghezii roșii, teribil de interesate să imite burghazia autentică în ceea ce privește forța și opulența, dar incapabile să și asume pînă la capăt soarta tragică a burgheziei?

Ideea că nu tot ce s-a făcut sub comunism este blamabil justifică acum un republicanism total nemotivat istoric, interdicția ca Regele Mihai I al României să se întoarcă acolo unde îi e locul, adică în patrie, „tărăganarea la nesfîrșit” a repunerii totale în drepturi a Bisericii Române Unite și a partizanilor anticomuniști care au dus în munți, pînă în anii '60, o luptă inegală, dar eroică, anularea întregii legislații - ilegale, ca regimul însuși - din vremea comunismului. Tot această idee întîrzie trimiterea în fața justiției a tortionariilor, dar și a ideologilor regimului comunist - mulți dintre ei aflați nu numai în viață, dar și în importante funcții administrative - sau transformă în procese caricaturale, vinovății de decenii în vinovății de câteva zile;

3. Faptul că Revoluția a reușit datorită lipsii de reacție a Securității și a trecerii Armatei și Miliciei de partea poporului, ceea ce, vezi Doamne, le-ar da acestora dreptul la recunoaștința generală și le-ar scuti de orice întrebări. De aici, imposibilitatea curățirii acestor instituții de servitorii devotați ai regimului comunist - curățire lăsată în voia unei vage autocurățiri - și gestul, de tot aberant, de redare a arhivelor fostei Securități „profesioniștilor” acestor instituții care activează azi, cu același succes, în Serviciul Român de Informații. Gest care a condus, în aproape tot acest răstimp de după Revoluție, dar mai ales în perioada campaniei electorale din 1990, la punerea în circulație de documente incriminîndu-i pe foștii disidenți anticomuniști și pe membrii de frunte ai actualei opoziții.

4. Culpabilitatea exilului românesc, absent de la festivalul zinic al salamului de soia, idee de tot năstrușnică, dacă n-ar fi lansată de marii profitori ai regimului comunist, la fel de puțin prezente la același festival.

Ca orice idei politice, și ideile de mai sus, lansate și relansate cu insistență, oficial sau oficial, din cercurile componente sau apropiate partidului la putere. Frontul Salvării Naționale, au determinat, determină și vor determina reacții. Unele sînt deja palpabile (aparitia Alianței Civice, întîlnirea Partidului Alianței Civice), altele sînt doar previzibile. Măsurile guvernamentale de absolvire de vinovăție a Securității și nomenclaturii comuniste, de protejare mai mult sau mai puțin manifestă a indivizilor încadrați în aceste structuri, de folosire în activitatea politică a unor metode specifice dictaturilor (contrademonstrații „pașnice”, aducerea minerilor în București) nu-i vor putea apăra la nesfîrșit pe vinovații regimului co-

munist. Mai devreme sau mai tîrziu - cît mai devreme, sper - F.S.N. va pierde puterea, iar actuala opoziție intra- și extra-parlamentară va ajunge să guverneze. Atunci, dacă ea își va respecta programele, un proces al comunismului va fi inevitabil, iar calea care duce spre el va fi atunci o altă cale, mai radicală, poate, decît dacă - lucru cu totul improbabil, avînd în vedere interesele actualei echipe guvernamentale - acest proces ar avea loc acum. Căci - și aceasta se conturează deja cu claritate - „împăciunitorismul” fesenist (chemat nu să împace victima cu călăul ei, ci s-o lase mai departe la mîna acestuia - vezi transformarea Securității în S.R.I.) nu e o amnistiere a pedepsei, ci doar o aminare a ei. La capătul căreia dreptatea va veni implacabil.

Sergiu Tumanov

Hazard trucat

Dacă misterele Revoluției din decembrie 1989 ar fi stat sub semnul incertitudinii „autentice”, altfel ar fi trebuit să se așeze astăzi „urmele” ei pe axa gradată a judecăților contemporaneității. În jurul unui punct central, de „echilibru”, erorile - Imperiul hazardului - tind să se așeze simetric, dînd senzația de normalitate; nu împlîntor cea mai importantă lege a probabilităților se cheamă normală; în jurul punctului central al echității absolute (evident, cazul ideal), omisiunile justiției își găsesc de regulă contraponderea în excesele ei de zel (cel puțin pînă în momentul punerii sub acuzare, dacă nu și pînă la sentința, pe care - optimiști - o putem presupune finalmente echitabilă). Astăzi însă, tabloul faptelor juridice - și nu numai - ale Revoluției române se prezintă total dezechilibrat. Nu numai în limbajul comun, ci și în cel propriu probabilităților. Căci, în ciuda aparențelor, hazardul - vorba unui mare matematician - își are legile lui. Absența acestora dovedește un hazard, de proastă calitate. Un hazard trucat!

Faptul că astăzi nu avem nici măcar un singur vinovat pentru cele peste o mie de crime din decembrie '89 te duce cu gîndul la un trucaj macabru. Nu că ne-ar fi bucurat potențialele excese de zel din partea justiției, dar fie și un singur proces deschis unui presupus terorist, indiferent de sentință, ar fi fost o palidă contrapondere pentru imensa plajă dezolantă a omisiunilor justiției, întregind o imagine a normalității, fie și relative. Dar nu! „Erorile” au fost comise toate într-un singur sens - al ratării: teroriști abili s-au refugiat prompt peste graniță; revoluționari inabili au capturat pe cine nu trebuia, astfel că acești „cine nu trebuia” au fost rapid eliberați! Și așa mai departe. Atunci cînd președintele Iliescu atrăgea pînă la urmă atenția că e bine să te ferești de spîrul care trage din orice poziție direct din buzunar, a la mafioso, cu o mini-armă automată de fabricație străină, domnia sa, fie dădăo glas unei abstracțiuni geniale, fie deșineze oște despre cel puțin un asemenea caz concret. Astăzi trebuie să ne mulțumim cu supoziția abstracțiunii geniale, care, din cîte se pare, îi vine turnată.

Zugrîvîndu-ne repetat apoi decembrie '89, „regizorii” de astăzi (aceiași cu cei de atunci) joacă totul pe cartea hazardului, uitînd că hazardul își are legile sale, ale simetriei, ale echilibrului dintre omisiuni și excese. Dacă tabloul arată strîmb, înseamnă că hazardul n-a fost autentic. Dar „regizorii” mizează pe ignoranța populară. Sau au și ajuns, fără să o știe, călcînd pe urmele înaintașilor lor, în zona cinismului.

O SOCIETATE ARE PSIHIATRIA PE CARE O MERITĂ⁶⁶

La Facultatea de Medicină din București a avut loc, duminică, 18 august, o întîlnire a membrilor Asociației Psihiatrilor Liberi din România cu d-na Ellen Mercer, director al Departamentului de relații internaționale din Asociația Americană de Psihiatrie, și cu d-l dr. Ion Vianu, membru în Consiliul de conducere al Asociației internaționale împotriva abuzurilor politice în psihiatrie (I.A.P.U.P.).

Au mai participat d-l Pompiliu Popescu, rector al IMF „Carol Davila” din București, d-l Valeriu Țuculescu, președintele Asociației Psihiatrilor Liberi din România, prof. Cătălin Zamfir, directorul Institutului de cercetare a calității mediului și președintele Asociației sociologilor din România, dr. Dragoș Nicolescu, președintele Sindicatului Independent al Medicilor, d-na Elena Zamfir, președinta Asociației de terapie socială, dr. Nicolae Constantinescu, președintele Academiei de devotament național, prof. C. Maximilian, președintele comisiei de bioetică a Academiei de medicină, d-l C. Zeană, președintele Asociației române pentru Europa, d-l Cambozie Augustin, președintele Asociației de psihanaliză din România, numeroși psihiatri, psihologi, oameni de cultură, ziariști.

D-na Ellen Mercer a descris felul în care este structurată Asociația Americană de Psihiatrie, ca organizație neguvernamentală, atrăgînd atenția asupra problemelor etice extrem de importante pe care un psihiatru și le asumă. „Alfă timp cît psihiatru este o persoană care prin natura meseriei sale îl poate priva de libertate pe individ, problema etică trebuie tratată cu toată seriozitatea” - a precizat d-na Mercer.

„Scopul vizitei mele - a adăugat d-na Mercer - este acela de a putea compara două sisteme de îngrijire a bolnavului psihic - sistemul american și cel românesc - și, de ce nu, de a învăța unii de

la alții.” D-l dr. Ion Vianu, ca membru fondator al Asociației Psihiatrilor Liberi din România, a dorit să precizeze, încă o dată, pentru ce psihiatrii din această asociație sînt „liberi”. „Sînt liberi pentru că încearcă să gîndească liber, să nu se supună trecutului, automatismelor. Psihiatria nu este doar o știință - ceea ce îi dă forță dar și slăbiciune. Psihiatria este rezultatul unei structuri sociale, și, așa cum deja s-a spus, o societate are psihiatria pe care o merită.”

D-l dr. Ion Vianu a mai arătat că Asociația Psihiatrilor Liberi nu se opune unei alte asociații, socotînd că, teoretic, pluralismul în această disciplină este binevenit. „Noi am ales calea noastră, a spus d-l dr. Ion Vianu, aceea de a spune autorităților adevărul. Psihiatria românească a colaborat cu puterea. În fond, orice psihiatrie colaborează cu puterea, numai că, atunci cînd puterea este odioasă și colaborarea cu puterea devine odioasă.” Reamintind de necesitatea unei reparații morale pentru victimele psihiatrizate, dr. Vianu a atras atenția asupra celor 160.000 de copii orfani ai României care sînt 160.000 de psihopați potențiali. „Acești copii trebuie luați în sarcina noastră și, pentru că problema materială este esențială, reliau ideea avansată în toamnă, la Timișoara, la Colocviul Internațional pentru Drepturile Omului - este vorba de crearea unei Fundații naționale pentru ajutorarea și apărarea copiilor, victime ale dictaturii, finanțată de fondurile fostului P.C.R., cu alți mai mulți cu cît noi-le partide comuniste revendică o avuție achiziționată prin jaf.”

Luările de cuvînt ale dr. Romiță și dr. V. Țuculescu au descris situația extrem de grea a psihiatriei, în condițiile în care medicina, în general, continuă să fie considerată o cenușăreasă.

În final, d-na Ellen Mercer a răspuns întrebărilor puse de participanții la întîlnire.

R.P.

„THE GIPSIES”

Urmărind să se implice mai mult în crearea unui nou statut social al populației române, Uniunea Democrată a Romilor din România și Federația Etnică a Romilor au organizat, marți, 13 august, o conferință de presă în sala de ședințe a Partidului Social Democrat. La conferință au participat d-l Ion Honckock, reprezentant al Uniunii Internaționale a Romilor la O.N.U. și reprezentanți ai Federației Internaționale pentru Drepturile Omului care au fost într-o misiune de observare a vieții romilor în zonele conflictuale. Principala dorință a organizatorilor a fost de a aduce la cunoștință întregii presei și prin aceasta în fața întregii populații reale probleme de fond ale romilor, ca minoritate etnică europeană.

D-l Nicolae Gheorghe a făcut o prezentare a celor două puncte ale conferinței: Egalitate și discriminare față de romii din Europa și Poziția U.D.R.R. și F.E.R. față de conflictele sociale și etnice în care sînt implicate colectivități de romi. Primul punct leagă indirect situația romilor din România de recente atitudini și rezoluții prezente în documentele adoptate în acest an de Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa, Consiliul Europei, Comunitatea Economică Europeană, Biroul Internațional al Muncii, Consiliul Ecumenic al Bisericilor, documente elaborate în sprijinul Cartei Drepturilor Omului. Schimbările din Europa au adus schimbări neprevăzute în viața romilor, dar care sînt de un fond tradițional, etnic al lor. Documentele amintite stabilesc că există „probleme particulare”

ale romilor care au devenit în ultima perioadă ținta unor acte de violență fizică și a unor atacuri bazate pe prejudecăți rasiale. În fața schimbărilor din Europa se dovedește tot mai necesar un program de îmbunătățire a condițiilor de viață, de școlarizare, de integrare socială a romilor în paralel cu eliminarea decalajelor sociale și a prejudecăților rasiale. Romii ar putea deveni victime ale unor acțiuni rasiale. În acest sens U.I.R. cere protecție internațională. Populația romă nu are și nu pretinde nici un stat și cu acest fapt se dă o justificare a unor acțiuni ale romilor. Întreaga Europă se confruntă cu migrația populației române din țările estice către Occident și se pune problema stopării acestui exod și eliminarea cauzelor ce îl determină. La acest lucru referirile în cadrul conferinței au fost foarte sumare, rezumându-se doar la problema repatrierii unor țigani în România.

Nu am găsit nici în conținutul materialelor de presă, nici în prezentările vorbitorilor referiri la puritatea etnică a romilor.

În contextul conjuncturii internaționale create, trebuie să se soluționeze și conflictele cu colectivitățile de romi din România, U.D.R.R. și F.E.R. nu sînt de acord cu mare parte din concluziile comisiei guvernamentale care a studiat problema conflictelor.

Raportul este aspru criticat ca avînd erori de concepție, de percepere a statutului romilor în societate și mai ales este incriminat limbajul folosit la adresa comunităților de țigani. Au fost criticate presa scrisă și televiziunea pentru prezenta-

rea pripită a evenimentelor. Problema are un aspect de fond care a fost ocolit. Conflictele au generat acțiuni atavice de ambele părți. Există prejudecăți etnice, există discrepanțe sociale, există decalaje de educație. Multe sînt justificate ca rezultat al unor evenimente istorice (pînă acum circa 130 de ani romii au fost robi în țările române) și s-au accentuat odată cu decăderea morală și spirituală din anii comunismului. O lege a entropiei sociale acționează și este întreținută de actuala conducere politică. Țiganii sînt priviți ca o etnie degradată. În

cetățenii țării, dar se aplică cu preferințe. În multe cazuri, oficialitățile se arată refractare la orice propunere de îmbunătățire a vieții romilor, lucru care ar duce la alte reacții de ambele părți. Unele primării refuză refacerea locuințelor țiganilor, indemnîndu-i pe aceștia să plece, în multe orașe nu se eliberează autorizații de comerț pentru romi.

Nici nu poți fi foarte generos cu cineva care refuză de multe ori normele elementare de igienă și educație. Se preferă însă menținerea unor stări tensionale în loc de a se crea me-

romi, eliminarea delincvențelor și a elementelor parazite. Este greu de crezut că reușita va fi rapidă fără aportul autorităților.

D-l Ion Honckock, profesor la Universitatea Texas-Austin, unde predă singurul curs din lume de limbă și cultură a romilor, a vorbit în finalul conferinței despre situația (țiganilor) romilor din S.U.A. „The gipsy” în majoritate sînt emigranți din România. Foarte puțini au o educație superioară, mulți sînt chiar nealfabetizați. Trăiesc în grupuri și preferă să-și izoleze copiii în comunități. D-l Honckock a făcut mențiuni pe marginea întîlnirilor avute cu

cazul lor sînt aplicate, în majoritatea cazurilor, legile care îi incriminează. Nu au fost pedepsiți în nici un fel cei care au distrus casele romilor, nu au fost pedepsiți niciodată cei care au violențat sau ucis romi. Legea este valabilă pentru toți

canisme și instituții eficiente pentru a regla viața socială. Organizațiile romilor au decis să pornească cu ajutorul internațional ce-l primesc un program de educare și integrare a romilor. Se va urmări școlarizarea teală a copiilor de

oficialitățile române în problema adopțiilor, referindu-se la unele înțelegeri de a nu mai face discriminații între copiii de țigani și ceilalți copii.

REMUS ANDREI ION

Nicolae Gheorghe

REPREZENTANTUL UNIUNII INTERNAȚIONALE A ROMILOR

COMENTARIU ȘI PROPUNERI ADRESATE PARTICIPANȚILOR LA REUNIUNEA ASUPRA PROBLEMELOR MINORITĂȚILOR, ORGANIZATĂ DE CONFERINȚA PENTRU SECURITATE ȘI COOPERARE ÎN EUROPA

Geneva, 1-19 iulie 1991

III. Creșterea discriminării rasiale și a violențelor fizice îndreptate împotriva romilor

Încercările organizațiilor guvernamentale din diverse țări de a îmbunătăți condițiile sociale ale romilor, precum și eforturile proprii ale romilor de ridicare pe plan social, sînt stînjinite de practici și mentalități anti-țigănești și răsiste cu o lungă istorie.

În ultimii doi ani am fost martorii creșterii frecvenței atacurilor fizice asupra indivizilor, familiilor și comunităților de romi din câteva țări est-europene. Diverse incidente, cu grade variate de violență, au fost raportate în Cehia și Slovacia, în România, Ungaria și, de dată recentă, în Polonia. În timpul unor asemenea incidente violente, romii au fost bătuți sau chiar omorîți, casele lor au fost devastate și arse, oamenii rămași pe drumuri fiind obligați

să părăsească comunitățile locale unde-și aveau domiciliul legal și agonisează de-o viață.

Unele din aceste incidente au fost izbucniri spontane de violență, pe plan local, care s-au datorat unor infracțiuni minore sau majore comise de indivizi izolați din comunitățile romilor. (Au existat cazuri de înjunghieri sau omoruri, așa cum s-a întîmplat în comunele Bolintin Deal, Ogrezeni, Cașin - în România.) În multe din aceste cazuri, localnicii au reacționat cu neobișnuită intensitate a violenței, pedepsind întreaga colectivitate de romi care locuiau în zonă, sau anumite grupuri ale acesteia.

Cîteva din incidente nu s-au datorat unor infracțiuni comise de indivizi romi, ci doar faptului că ei aparțineau unui anumit grup de romi descriși drept „criminali” sau pur și simplu doar pentru că, fiind romi, au fost considerați drept potențiali devianți de la regulile de comportare socială.

În unele cazuri, violențele împotriva familiilor și comunităților de romi au fost organizate de tineri practicînd cultul terorii („capetele rase” din Cehia și Ungaria) sau de grupuri de localnici care s-au organizat cu intenția de a ataca comunitățile de romi și s-au pregătit cu grijă pentru distrugerea și incendierea caselor romilor (în cîteva localități și județe din România).

Oficialitățile locale și autoritățile judiciare și polițienești au rămas pasive în timpul multora din aceste atacuri și nu au intervenit din timp pentru a preveni aceste incidente sau pentru a identifica și trimite în judecată persoanele responsabile pentru violențe.

Atunci cînd comentează asemenea incidente, oficialitățile locale și o importantă parte a mass-mediei din țările est-europene tind, ca majoritatea populației de altfel, să privească comunitățile de romi ca fiind devianți, înclinați la

infracționalitate și să tolereze și chiar - cîteodată - să încurajeze violența împotriva lor.

Cu toate că romii sînt astăzi recunoscuți, legal și formal, ca minoritate etnică, în cazurile incidentelor violente în care au fost implicate comunitățile romilor, autoritățile guvernamentale continuă să nu recunoască ostilitatea etnică și rasială față de romi, condamnată de statele participante la C.S.C.E. în art. 40 al Documentului de la Copenhaga.

Uniunea Internațională a Romilor și asociațiile naționale ale romilor (cum ar fi Uniunea Democrată a Romilor din România) au recunoscut public responsabilitatea pe care o au unele persoane din rîndul romilor, care au generat ostilitate și repulsiune din partea majorității populației sau a altor minorități etnice cu care locuiau împreună.

Atunci cînd persoane din rîndul romilor comit infracțiuni sau atunci cînd comportamentul lor afectează negativ exercitarea drepturilor și a libertăților fundamentale ale celorlalte persoane, cerem aplicarea pedepselor și sancțiunilor adecvate, prevăzute de legile naționale, fără nici un fel de discriminări sau privilegii.

În același timp, Uniunea Internațională a Romilor protestează împotriva tendințelor de a incrimina în totalitate comunitățile de romi și de a incita la ură etnică și violență

rasială împotriva lor. Dorim să prevenim opinia publică internațională și guvernele statelor participante la C.S.C.E. asupra pericolului ajungerii la violențe rasiale și conflicte etnice pe scară largă, în care sînt implicați romii, datorită situațiilor de instabilitate și criză existente în mod special în țările est-europene (adică tocmai acolo unde romii sînt prezenți în număr mare).

Acest grup de experți ar putea, de asemenea, să studieze problema originii prejudecăților, ostilității și tensiunilor în relațiile dintre romi și restul populației din comunitățile în care trăiesc.

Studiul s-ar putea referi de asemenea la cazurile concrete de incidente și conflicte (ca acelea menționate mai sus), ca și la cazurile de armonie și coexistență pașnică dintre romi și alte grupuri etnice care trăiesc împreună, alcătuiind comunități multietnice.

Poate fi de folos, de asemenea, experiența acumulată în domeniul medierii și rezolvării conflictelor, adaptată astfel încît să vindecă tensiunile sociale din comunități particulare în vederea prevenirii erupției și escaladării violenței în realitățile dintre romi și majoritatea populației.

Asociațiile de romi doresc să sprijine financiar și organizatoric asemenea misiuni de documentare și mediere care ar fi susținute politic de C.S.C.E.

Ștefan Augustin Doinaș

PUTERE ȘI RESPONSABILITATE POLITICĂ

IV. Statul paternalist

Examinând analogia între responsabilitatea părintească și responsabilitatea omului politic, Hans Jonas face o remarcă de ordin istoric. „Se poate fără îndoielă spune că în viața politicului face să apară o deplasare crescândă a deplasării competențelor în beneficiul Statului, deci a delegării crescânde a responsabilității părintești în favoarea acestuia. În același fel că Statul modern fie că e capitalist sau socialist, liberal sau autoritar, egalitar-democratic sau elitist, devine în ultimă instanță tot mai paternalist” (p. 192).

În termenii unui limbaj direct (care a fost, de altfel, nu numai o singură dată utilizat propagandistic) această înseamnă că pe lângă statul este „părintele poporului” și că responsabilitatea lui acoperă grija pentru binele public. Nu ne era prezentat dictatorul Nicolae Ceaușescu și de zi la Televiziune mereu „la lucru”, în aceeași ipostază de „erou al muncii”, fie întâlnindu-se cu diverși diplomați străini, fie făcând „vizite de lucru” la o mulțime de întreprinderi din țară, fie fiind „indicat” președinte al Capitalei? Și oare nu continuă astăzi Televiziunea, cu un singur mereu sport, să nu-l arate la fel pe nouă „tată al națiunii” care acum se numește Ion Iliescu? Încît fie că vrea sau nu, problema care se pune pentru actualul președinte al țării este exact aceeași ca și pentru înaintașul său: el își asumă - el trebuie să-și asume - pe tot timpul mandatului său răspunderea pentru totalitatea vieții sociale din România de azi. Vina lui Ceaușescu nu era aceea că se socotea responsabil pentru binele public, ci că se considera un om care „pe naște o dată la cinci sute de ani” și, ca atare, că ar fi singurul „chemat” și „înzestrat” să rezolve această problemă prin acte de care - credea el - nu trebuie să dea socoteală nimănui. Nu s-ar putea susține că actualul președinte s-ar considera o ființă chiar atât de charismatică. Dimpotrivă, cu tot zimbetul său factice și nepotrivit în val alitea împrejurări, rolul său pare a fi tot mai strimțorat, timorat între un Parlament pitoresc-balkanic și un Guvern agresiv-occidental, cele două instituții cu care își împarte responsabilitatea politică. Președintele nostru lasă impresia de-a fi rînd pe rînd la chesonul executivului și al legislativului. Acest trio părintal girează azi treburile noastre obștești după o „logică” încă greu de stabilit. Posedă acești trei factori conștiința răspunderii pentru totalitatea firii naționale?

Primul element al acestei totalități îl constituie existența ca stare, materială, a poporului, traiul său zilnic în condiții care să-i asigure nu numai „perseverarea în ființă”, ci și o dezvoltare în măsură la virtualitățile de care dispune. Ce putem să constatăm, la o primă vedere, în această privință?

Asigurarea biologică a poporului este azi extrem de precară. Greva medicilor ne-a avertizat asupra situației sanitare dezastruoase a instituțiilor medicale. Greva cefereștilor reflectă o stare de lucruri care nu-i privește numai pe ei, discrepanța insuportabilă între salarii și noile prețuri ale bunurilor principale de consum. Lacunele inerente Legii fondului funciar conjugate cu faptul că statul favorizează încă vechile formațiuni colectiviste în agricultură, face ca recolta din anul acesta să stea sub semnul întrebării. Împărțirea abuzivă a șeptelului a dus la dispersiunea vitelor bolnave în gospodăriile țărănești individuale, ceea ce înseamnă scăderea lor de sub controlul sanitar. Proliferarea articolelor alimentare obținute din surrogat chimic dăunătoare, care se vînd la orice colț de stradă, pune în pericol sănătatea consumatorilor. În cele mai „luxeose” și mai scumpe restaurante se servește hrana care provoacă îmbolnăviri grave. Statistica arată că, în materie de SIDA, țara noastră deține o prioritate de nedorit și cu totul alarmantă față de statele învecinate. Ce măsuri concrete - și mai ales eficiente - a luat Guvernul pentru a stopa acest proces vertiginos de degradare a fibrei noastre biologice? Declarațiile categorice ale șefului Guvernului făcute la Televiziune în fața întregii națiuni („Să fie imediat demisi pentru incompetență!...”) rămîn vorbe goale. Unde trebuie, atunci, să situăm incompetența? O țară nu se conduce cu intenții bune și cu amenințări platonice.

Dacă ne menținem în același plan al analogiei parentale/statale, trebuie să remarcăm că unul dintre principiile unei educații sănătoase e exemplul părintesc: copilul își imită părinții. Oare o societate în plină reformă economică și spirituală ca a noastră, nu stă cu ochii ațintii la „jepurile” personale ale conducătorilor săi? Omul de pe stradă, omul plin de bun-simț frustrat în cele mai simple

Statul modern e tot mai paternalist • Președintele ca „părinte al poporului” • Cum se prezintă azi asigurarea biologică a națiunii române • Dregătorii - modele de corupție • Solidaritatea ca o formă de iubire • Suntem conduși de roboți politici? • Acordul necesar cu Alter • Puroaiele spirituale • Un minim etic al oricărui act social • Responsabilitatea nu intră niciodată în vacanță

aspirații ale sale, omul revoltat și scribit de aspectele sordide ale vieții din jurul său, omul intristat și speriat de apucăturile rapace ale celor ce vor să se îmbogățească peste noapte, omul mortificat de corupția care a cuprins ca o plagă instituțiile de stat, - omul acesta nu trebuie să caute prea mult pentru a descoperi unde se află „modelele” acestei corupții aproape generalizate: el citește în fiecare zi în jurnalul preferat relații despre abuzurile săvîrșite de dregătorii noștri, el află mereu noi vești despre - de pildă - manipulațiile în urma cărora diverse persoane sus-puse s-au instalat în vieți care, legal, ar trebui să fie restituite proprietarilor lor.

Să nu ne speriem de cuvînta mare! Există la individul politic un raport afectiv comparabil cu iubirea față de comunitatea și căruia destin vrea să-i influențeze pentru supremul ei bine, căci e vorba de comunitatea și într-un sens mai original decît comunitatea de interes. Omul politic este (în cazul normal) ieșit din această comunitate și devine grație ei. El este deci fără nici o îndoială nu numai tatăl ei și fiul poporului său și al țării sale (de asemenea al mediului său și așa mai departe) și, în sensul acesta legat prin legături de fraternitate cu toți ceilalți care fac parte din acest popor - cel viu, cel ce vor veni și chiar cei care au fost. Acest lucru întemeiază, ca și în cazul familiilor cărora i-am împrumutat simbolică, mai mult decît o simplă relație de obligație, adică o identificare emoțională cu ansamblul, solidaritatea resimțită este analogă iubirii față de indivizi. Și chiar solidaritatea de destin poate - din punct de vedere al sentimentului - să ia locul originii comune. Cînd acestea două se întîlnesc - și una și alta depind de un hazard metafizic - combinația devine atotputernică (*Überrmächtigkeit*). (...) E dificil, dacă nu chiar imposibil să porți responsabilitatea unui lucru pe care nu-l iubești” (p. 194).

Aproape că mă jenez să reproduc asemenea rînduri superb-generoase (pe care Hans Jonas nu se știește să le plaseze în mijlocul unei analize reci, ponderate), cînd mă confrunt cu cinismul lunecos ce pare să domnească azi în viața noastră politică, mă simt ca un biet poet demodat, pledînd sentimental în fața unor computere a căror „memorie” a fost de mult „programată”. Oare destinele țării noastre să fi încăput într-adevăr pe mina unor foarte sofisticate și strălucitori roboți politici?

Mă reîntorc la o idee atinsă doar în treacăt. Hans Jonas zicea: „Solidaritatea de destin poate - din punct de vedere al sentimentului - să ia locul originii comune...”. Iată tema armoniei interetnice a indispensabilului acord între popoare diferite conviețuind în același spațiu statal, care trebuie să constituie unul dintre obiectivele de bază ale activității politice; mai ales într-un stat ca al nostru, în care alături de noi români trăiesc de secole și ceilalți: ungurii, germanii, evreii, țiganii etc. Fără o etică bazată pe acordul de conviețuire cu Alter, etică în mod necesar implicită oricărui act normativ care reglementează viața de zi cu zi a oamenilor, orice politică a minorităților e sortită eșecului. Ce înseamnă această „etică implicită”? După opinia mea ea necesită, în primul rînd, prevenirea conflictelor interetnice. Or, cum a reacționat Parlamentul

nostru la avertismentul dat de liderul U.D.M.R. înainte de tragicele incidente din martie anul trecut din Transilvania? L-a întâmpinat cu o indiferență totală deoarece provenea din rîndul opoziției. Această etică implicită prefiind, apoi, din partea Guvernului, stîrpirea focarelor de agitație xenofobă și sovîră. În afară de gestul - absolut provocator prin cinismul lui - de a fi premiat, ce măsuri au luat anumite foruri ale noastre împotriva publicațiilor care întrepîn naționalismul extremist? Nici una. Un fals patriotism e încurajat prin tăcerea oficialităților. Nu e deloc bine să uităm că moștenirea lui Ceaușescu conține îndeosebi drojdii de un naționalism feroce care pot fi oricînd răscolite. Această stare sufletească zace, la foarte mulți oameni, în subsolul întunecat al ființei lor psihice moștinind în căutare de supape pentru a se manifesta în act. Pentru cei mai mulți, chiar pentru cei pe care-i stăpînește, această ură potențială față de tot ce este străin rămîne inconștientă, invizibilă. Statul paternalist are datoria de a dreca cu înțelepciune aceste scursuri degradante, de a reduce capacitatea nocivă a acestor puroaie spirituale.

Există un risc de care Hans Jonas - angajat în fundamentarea unei „etici pentru civilizația tehnologică” (aceasta e subtilul cărții sale) - nu pare a se sinchisi. Pentru mine, însă, este important. Continuu analogie între responsabilitatea părintească și cea politică ar putea să lase impresia unei pledoarii pentru statul ca educator al societății. Ar fi o impresie greșită. Statul educator înseamnă, mai întîi, statul-ideolog, ceea ce realitate de cîrmă, cea utopică și pietoare de spirit, cu care comunismul - slavă Domnului! - n-a putut să ne obișnuiește în pofida unei jumătăți de secol de teroare. Apoi, statul-educator - chiar luîndu-și ca model Republica lui Platon, sau poate tocmai de aceea - este tot ce poate fi mai contrar statului tehnocrat care constă în azi modelul eficient al organizării sociale în lume. Subliniind în aceste rînduri responsabilitatea actuală a oamenilor politici români, n-am intenționat nicidecum să formulez o „politică morală” ca țel al unor guvernări ideale. Statul nu se poate substitui nici familiei - focar prin excelență educațional - nici unei instituții cum sînt Școala și Biserica. Tot ce mă interesează aici este un examen critic al stărilor de lucruri actuale de la noi în lumina unui minimum etic implicit oricărui act social, cu altă mai virtuos deciziilor unei administrații de stat.

Așa cum scria cineva, nimeni nu mai poate separa azi Centru și Periferie, Stat și Administrație, Decizie și Execuție. Decizia administrativă poate fi, astăzi, mai importantă decît decizia pur politică (fie că socotim că ideologiile au murit sau nu), dar în esență avem de-a face tot cu statul paternalist, iar acesta este un ansamblu foarte complex de organe politice în sens restrîns, combinate cu administrații centrale și locale. Statul se arată, astfel, nu atât ca un centru politic, cît ca o structură administrativă ale cărei componente colaborează sau se află într-un conflict latent. Dar, de sus, pînă jos, odată cu reducerea rolului politic al statului modern, funcționarea concretă a acestor administrații locale sau periferice se colorează etic după modelul treptelor superioare. De aici, responsabilitatea omului de stat, cu cît e plasat mai sus, cu atît funcția sa modelatoare e mai mare, cu atît răspunderea sa morală sporește.

Am să închei cu memento care cred că se situează la înălțimea circumstanțelor de mare acuitate politică în care trăim. „Nici sarcina parentală, nici cea a guvernului nu-și pot permite să ia vacanță, căci viața obiectului lor se urmează fără întrerupere și își zămislește cerințele de la un moment la altul” (op. cit., p. 196).

remember pe vreme înnorată

Dan Oprescu

„VĂ ORDON, TRECEȚI PRUTUL!”

Cînd, la 23 august 1939, se semna la Moscova pactul Ribbentrop-Molotov, nimeni nu avea cum să știe că, peste numai cinci ani, exact la aceeași dată, se va petrece la București ceva care va marca profund destinul României. Pactul de la 23 august 1939 era un adevărat tratat de alianță între cele două mari puteri continentale, profitabil pentru ambele părți. Hitler avea nevoie de o înțelegere cu Stalin pentru a-și asigura spatele și a se putea ocupa liniștit de Apusul Europei; la rândul său, Stalin se alegea cu jumătatea răsăriteană a Poloniei, cu Karelia finlandeză, cu țările baltice și cu Basarabia. Peste o săptămână, la 1 septembrie 1939, începea cel de-al doilea război mondial, printr-un atac german, dinspre Vest, asupra Poloniei; nu peste multă vreme, dinspre Est, în timp ce polonezii se mai luptau cu armata hitleristă, Uniunea Sovietică va ataca Polonia, făcînd-o armnică. Fiecare țară avea să-și înceapă războiul abia începuse.

În vreme ce Germania se concentra pentru a da Franței lovitură de grație, Uniunea Sovietică s-a apucat să împlinească prevederile pactului Ribbentrop-Molotov: întii de toate, a cerut Finlandei să-i dea Karelia. Spre surpriza tuturor, și în ciuda imensei și evidentei disproporții militare și demografice, Finlanda a refuzat și s-a declarat gata de luptă, sovieticii au atacat, dar... Era iarnă, trupele finlandeze se deplasau ușor pe schiori, contraatacau foarte eficient și așa mai departe; colosul sovietic s-a văzut imobilizat în zăpezile Nordului. Atunci a intervenit Germania, în favoarea aliatului ei de la 23 august 1939, și a amenințat Finlanda că, dacă nu cedează ultimatumului sovietic, va avea de luptat cu armata hitleristă. Evident, în asemenea condiții nu se mai putea rezista, iar Finlanda a rămas (de atunci și pînă în ziua de astăzi) fără Karelia. Țările baltice au fost înghițite fără mofturi. În 1940, frontiera răsăriteană a Imperiului Sovietic fusese mult împinsă înspre Nord și Vest, prin făgocitarea de către sovietici a Kareliei, țărilor baltice, precum și jumătate din fosta Polonia. Venise timpul României.

Uniunea Sovietică, printr-un ultimatum, a făcut cunoscut guvernului român că urmează să fie încorporate în U.R.S.S. teritoriile Basarabiei, precum și partea de Nord a Bucovinei (inclusiv capitala acestei provincii istorice românești, Cernăuți). Deoarece România nu se afla în

română a exploatat Moldova sovietică. Evident, Germania n-a mai avut nimic de obiectat (fusese vorba doar despre un principiu. În pactul Ribbentrop-Molotov nu se pomenise nimic de Bucovina, fiind menționat doar teritoriul dintre Prut și Nistru, cunoscut sub numele de Basarabia), iar România a fost nevoită să evacueze administrația și armata din ceea ce devenise, peste noapte, Moldova sovietică.

Cum pentru România se profilau, în vara anului 1940, zile grele, date fiind pretențiile Ungariei asupra Transilvaniei, și din dorința de a avea relativ asigurat flancul de Sud (spre a evita situația din 1916 și un dezastru militar cum a fost cel de la Turtucaia), guvernul român s-a angajat în convorbiri cu guvernul bulgar în legătură cu retrocedarea Cadrilaterului. Trebuie spus că așa-numitul Cadrilater, cuprinzînd un teritoriu relativ redus, în Sudul Dobrogei românești, a fost încorporat statului român după cel de-al doilea război balcanic, în 1913. Este singurul caz din istoria românilor cînd se pare că-a fost imposibil să se reziste lăcomiei tipice învingătorului; oricum, faptul că primul-ministru de atunci al României era tocmai Titu Maiorescu este încă mai dezamăgitor. Incorporarea la România a Cadrilaterului a fost de natură să otrăvească pentru multă vreme relațiile noastre cu vecinul de la Sud de Dunăre, pentru a nu intra în amănuntele unui lung, aspru și inutil război de guerrilla pe care foștii proprietari bulgari ai pămînturilor de acolo l-au dus între cele două războaie mondiale împotriva macedonenilor ce fusese răpădărită acolo de către statul român. Așadar, Bulgaria a fost întrebată dacă nu cumva vrea Cadrilaterul înapoi; guvernul bulgar, cu oarecare surprindere, a acceptat bucuros. După părerea mea, este singura afacere bună făcută de România în anul 1940.

La 30 august 1940, prin Diktatul (sau arbitrajul) germano-italian de la Viena, România a fost nevoită să cedeze Ungariei partea de Nord a Transilvaniei. Prin această, dihonie româno-maghiară nu s-a atins, ci doar a devenit evident că va urma, cît de curînd, încă o criză de natură să „rezolve definitiv” contenciosul transilvănean.

După toate catastrofele teritoriale pe care le suferise România de-a lungul verii anului 1940, regele Carol al II-lea a trebuit să abdice formal în favoarea fiului său Mihai, în realitate lăsîndu-l generalului

nimentele verii anului 1940: în primul rînd, desigur, problema Basarabiei, și în al doilea rînd, prin rîcoșeu, problema Transilvaniei. Faptul că aceste două probleme erau strîns legate poate fi probat de neoprirea armatei române pe linia Nistrului (finlandezii s-au oprit după recucerirea Kareliei) și de participarea ei la luptele de la Odessa, Stalingrad sau Caucaz. Alianța cu Germania nu putea fi, singură, un motiv suficient de puternic pentru a împinge armata română la mii de kilometri de teritoriu național (spre exemplu, deși aliată apropiată a Germaniei, Bulgaria n-a trimis trupe pe frontul antisovietic, ci doar în Iugoslavia vecină), iar în cazul Italiei sau al Ungariei nu se putea găsi nici măcar pretextul unui litigiu teritorial de felul Basarabiei sau Kareliei (înainte de cel de-al doilea război mondial, Ungaria nici măcar nu a avut o graniță comună cu U.R.S.S.); de asemenea, este greu de crezut că ar fi existat reale pretenții teritoriale românești în Răsărit de Nistru (totuși, cîndva, ambiguitățile care persistă încă în chestiunea Transilvaniei vor trebui clarificate în lumina adevărului istoric).

SE CĂUTA ÎN RĂSĂRIT CEEĂ CE SE AFLA, DE FAPT, LA APUS

Realitatea este că așt români, cît și unguri au căutat în Răsărit ceea ce se afla, de fapt, la Apus. Ardealul și anume Ardealul întreg. După părerea mea, Hitler i-a jucat potrivit intereselor sale pe cei doi dictatori concurenți, maresalul și amiralul, în întîlnirea cu Horthy. Hitler lăsa să se înțeleagă cum că la sfîrșitul victorios (pentru Axă) al războiului va fi satisfăcută cererea Ungariei – „vechi și credincios aliat” – de a căpăta întregul Ardeal. Pe de altă parte, la întrevederile cu Antonescu, Hitler lăsa să se înțeleagă că, dacă România va fi pînă la capăt alături de Germania, la încheierea păcii va fi anulată și „ne-dreptul diktat” de la Viena. Această politică a lui Hitler a fost, se poate spune, încununată de succes, căci armatele române și ungare au ajuns pînă la Stalingrad (România, a doua forță militară pe frontul antisovietic, petrolul românesc etc.). Între Horthy și Antonescu s-a creat astfel un fel de emulație, care să participe mai înverșunat de partea Germaniei la acest război, căci Germania părea că va fi arbitru păcii.

EUROPA – O ARMONICĂ

Dacă anul 1941 n-a fost defavorabil Axei, spre sfîrșitul anului 1942 situația începe să se schimbe, în avantajul sovieticilor; la 3 februarie 1943, gruparea aliată „Stalingrad” va capitula în fața masivei și irezistibile ofensive sovietice (după ce în stăpînire calmă spargerea frontului de către ruși s-a produs tocmai în porțiunea apărută de armata română); din 1943, pe frontul de Răsărit, tăvălugul sovietic începe să se apropie de România. Pe de altă parte, situația generală a războiului se modificase simțitor, odată cu intrarea în conflict, de partea Angliei, a Statelor Unite ale Americii – înfrîngerea Germaniei (și a Japoniei, la celălalt capăt al lumii) a devenit previzibilă. Anul 1943 și prima jumătate a anului 1944 au fost din punct de vedere militar, pe frontul de Răsărit (ca și în general), o catastrofă pentru Germania și aliații ei. La începutul verii lui 1944 va avea loc debarcarea anglo-americană din Normandia, care a reprezentat deschiderea celui de-al doilea front; Europa, care fusese cîțiva ani sub dominația lui Hitler, era tăcută armonică (oarecum ca Polonia la începutul confederației).

Pentru oricine gîndea în termeni politici se punea problema militară. Cine se încapățîna să gîndească încă în termeni strict militari (Hitler, Antonescu ș.a.) dădea dovadă de nerealism politic și, ca atare, era dinainte sortit pierii.

Arhivist (1944)

situația geografică fericită a Finlandei (de a avea o neutră Suedie în spate), ci mai degrabă dimpotrivă, nu a avut decît să amîne inevitabilul pentru cîteva zile, rîstimp în care a devenit evident faptul că nenorocul românesc (iară singură, înconjurată de vecini neprieteni și sustinută de Germania etc.) atinsese cote maxime, ce vor fi egalate în aceeași vară, la sfîrșitul lui august. Responsabili pentru situația imposibilă în care era pusă la acea dată România se cuvîna căutați și în rîndurile clasei politice românești (prea adesea dispusă să obțină avantaje momentane, pe care țara urma să le plătească apoi scump), după cum politica externă catastrofală a regelui Carol al II-lea și-a avut însemnătatea ei.

UN RĂSPUNS SEC

Cert este că, la începutul verii anului 1940, România nu s-a putut plînge decît Germaniei despre violul la care urma să fie supusă din partea vecinului de la Răsărit, iar Germania n-a putut decît să sfătuiască România să cedeze ultimatumurilor sovietice. Ceea ce a reușit atunci România a fost doar ca ministrul de externe al Reich-ului să întrebe ministrul de externe sovietic care este motivul pentru care U.R.S.S. pretinde și partea de Nord a Bucovinei, teritoriu ce n-a aparținut nicînd imperiului rusesc, dar care într-o anumită perioadă (pînă în 1918) a făcut parte din Imperiul Habsburgic, din Austria așadar, care Austria face acum parte din Reich-ul german etc. Răspunsul sovietic a fost sec: partea de Nord a Bucovinei reprezintă o modestă compensație pentru perioada 1917-1940, în care burghezia

Ion Antonescu întreaga putere politică. Desigur, la 6 septembrie 1940, generalul Ion Antonescu nu era de tot singur, ci însoțit de extremiștii de dreapta conduși de Horia Sima. Se intra într-o nouă alianță cu Germania, ceea ce însemna că, indirect, România devenise aliată cu state cum ar fi Ungaria, Uniunea Sovietică sau Bulgaria. Faptul că, din ianuarie 1941, cînd generalul Antonescu i-a eliminat pe legionarii din viața politică a României, Hitler a mizat pe Conducător se explică prin aceea că dictatorul german era conștient că numai generalul Antonescu putea mobiliza economia și armata română pentru viitorul război antisovietic. Pentru Hitler, legionarii români – deși foarte devotați Germaniei – apăreau ca prea golani pentru planurile serioase pe care Reich-ul le avea pentru viitorul imediat; și trebuia spus că Hitler a avut dreptate, căci Antonescu i-a fost devotat pînă în după-amiaza zilei de 23 august 1944.

„MISTERUL” PARTICIPĂRII ROMÂNEȘTI

La 22 iunie 1941, România intra în război împotriva Uniunii Sovietice, aliată fiind cu Germania, Ungaria, Finlanda și Italia; misterul participării românești la campania antisovietică trebuie căutat în evo-

remember pe vreme înnorată

CACEALMAUA ARMEI SECRETE

Pe la jumătatea lunii august 1944, partea de Sud a frontului de Răsărit se „stabilizase” pe linia Iași-Chișinău, cu alte cuvinte se deslășurau lupte pe teritoriul național românesc, iar Cernăuți, capitala Bucovinei, se aflau sub ocupație sovietică. Din păcate, mareșalul Antonescu gîndea doar militaristic (în ciuda anumitor semne încurajatoare, de felul tratativelor cu sovieticii în Suedia); se plănuia, aşadar, că în cazul în care va avea loc o nouă ofensivă sovietică pe Frontul 2 Ucrainean (comandantul sovietic nu era altul decît mareșalul Jukov, supranumit „spăgătorul de fronturi”, cel care în mai 1945 va cuceri Berlinul) să se producă o retragere a trupelor germano-române pe linia Focșani-Nămoloasa-Galați, ceea ce însemna însă abandonarea în mâinile sovieticilor a întregii Moldove istorice (inclusiv Bucovina). Chiar militaristic judecînd lucrurile, pe linia Focșani-Nămoloasa-Galați numai cu greu s-a de imaginat că s-ar fi putut rezista unei previzibile masive ofensive sovietice. Poarta Focșanilor (care fusese bine apărată de armata română în vara anului 1917, prin bătăliile de la Mărășești, Mărășești și Oltuz, cînd a fost forțată de inamic dinapre Tara Românească), care de astăzi dată urma să fie atacată dinspre Moldova, era în principiu o linie fortificată, dar fortificațiile nu erau terminate, lipsea artileria, după cum lipseau și trupele specializate în lupta de fortificații. Pînă și Antonescu, adesea dispus să fie excesiv de optimist (pînă la naivitate: de pildă, mareșalul român a crezut pînă în ultima clipă că Hitler va câștiga războiul, pentru că ar fi deținut o armă secretă etc.), socotea că linia Focșani-Nămoloasa-Galați era cu neputință de apărat vreme prea îndelungată, tipic pentru modul de gîndire militar, iar nu politic, împărtășit de mareșalul Ion Antonescu, este faptul că se plănuia o retragere pe crestele Carpaților, cu ascunderea guvernului și a Regelui în Tara Hațegului (și alte asemenea romantisme politice ireponsabile), e drept, Carpații sînt munți relativ înalți, cu puține trecători, cu alte cuvinte ar fi putut reprezenta o linie posibil de apărat în principiu, cu forțele reduse avute la dispoziție. Este cu putință ca socotelile militare ale lui Antonescu să fi fost corecte în fond (deși personal cred că situația reală era cu totul alta), în care caz este de presupus că sfîrșitul războiului ar fi găsit armatele înclăștate pe crestele Carpaților (iar nu în munții Tatra, cum s-a întîmplat în realitate). Nu trebuie uitat că, în definitiv, cel de-al doilea război mondial s-a terminat în Europa la 8-9 mai 1945, cînd sovieticii au cucerit Berlinul.

BERLINUL, CU ORICE PREȚ

Pentru armata sovietică existau două direcții strategice: una principală, de Nord, care trecea peste Bielorusia, Polonia, Pomerania, Silezia, spre a se opri la Berlin, și o a doua, evident secundară, care părea că ar vrea să ia Germania dinspre Sud, trecînd peste România, Ungaria, Austria și Cehoslovacia; în definitiv războiul s-a sfîrșit cu frontul de Sud împotmolit în munții Tatra (dar s-ar putea foarte bine imagina că ziua de 9 mai 1945 ar fi prin frontul de Sud pe arcul Carpaților...). Direcția strategică principală, frontul de Nord, prezenta avantajul de a duce direct spre inima Germaniei, spre Berlin; pe de altă parte, din punct de vedere strict militar, direcția strategică principală prezenta marele avantaj că trecea numai peste cîmpii, neînfrînd în cale nici un obstacol natural major (de felul unui lanț muntos). Fînd vorba de o cîmpie, aceasta însemna posibilitatea unor masive grupări de artilerie și de blindate, în măsură să dea peste cap orice aparate. Deoarece Stalin trebuia, din necesități politice și din considerente strategice, să ajungă la Berlin înaintea trupelor americane, el l-a ordonat lui Jukov să cucerască, cu orice preț, capitala Germaniei. În fata efortului militar sovietic din Nord, războiul trebuia să se termine, indiferent de ceea ce s-ar fi întîmplat pe frontul de Sud. În aceste condiții (în care Moldova și Muntenia urmau să se afle inevitabil sub ocupație sovietică), adevărata problemă era însăși existența unui stat român independent, sau cel puțin diferit de U.R.S.S. Dacă, în vara anului 1944, România nu întorcea armele, era foarte de așteptat ca după război să nu mai existe nici un fel de Românie. Judecînd exclusiv din punct de vedere militar (dar pînă și aici într-o manieră cel puțin îndoielnică), mareșalul Ion Antonescu compromitea viitorul politic al țării, de aceea, forțele politice conștiente românești vor căuta să evite dezastrul național care se profila la orizont, iar acest dezastru a putut fi evitat prin actul de la 23 august 1944.

„Conspiratorii” (dacă se pot numi astfel mai multe persoane ostile „Conducătorului” statului, dar care număra printre ei pe Rege – deci pe șeful statului – și pe reprezentanții celor mai importante partide politice din Parlamentul liber ales înainte de instaurarea dictaturii lui Carol al II-lea) hotărîseră să treacă la acțiune în ziua de sîmbătă, 26 august 1944, dar la începutul celei de-a treia decade a lunii august, Jukov declanșează o puternică ofensivă a Frontului 2 Ucrainean, în urma căreia apărarea germano-română este dată peste cap. Pe 22 august, mareșalul Antonescu se retrăsese de pe front, unde inspecțea trupele și luase hotărîrea de a se retrage pe linia quasi-fortificată Focșani-Nămoloasa-Galați (abandonînd, aşadar, întreaga Moldovă trupele de ocupație). Dacă s-ar fi așteptat pînă pe 26 august, este foarte probabil că sovieticii ar fi înaintat mult pe teritoriul național românesc, iar condițiile unui armistițiu ar fi fost mai grele pentru România.

MOMENTELE DRAMATICE DE LA 23 AUGUST 1944

Venind de pe linia frontului, mareșalul Antonescu era decis să continue războiul alături de Germania (ceea ce era foarte cavaleresc, dar nu însea seama de pericolele la care expunea România), și în mod practic luase decizia ca trupele germano-române să fie retrase înapoi, pe linia Focșani-Nămoloasa-Galați. Regele Mihai II va primi în audiență pe Ion Antonescu, mareșalul spunîndu-i Regelui ce hotărîni a luat pentru continuarea războiului alături de Germania. Regele îi va cere să scoată țara dintr-un război ce se anunța catastrofal pentru viitorul României, mareșalul refuză, Regele îi anunță că, din acel moment, îl consideră demis din toate funcțiile sale oficiale și ordonă unui colonel-aghiotant regal să-l aresteze pe Conducător. Sînt momente foarte dramatice, chiar tragice pentru țară. Rege și mareșal, dar care erau oarecum mutări obligatorii acum, cînd ofensiva sovietică amenința să confirme cele mai pesimiste previziuni. Apoi, telefonice sau prin mesageri, au fost convocati la Palatul Regal membrii guvernului mareșalului Antonescu, și au fost acolo arestați cu toții (de fapt, cu excepția șefului serviciului de contrainformații, care a fost arestat mai tîrziu).

DE LA MACHIAVELLI CITIRE

Chestiunea moralității (ca și cea a constituționalității) actului de la 23 august 1944 nu se poate pune decît pentru cine refuză să gîndească în termeni politici; în asemenea cazuri (onorabile, de altminteri), se recomandă urgent consultarea bibliografiei obligatorii: Niccolò Machiavelli, *Il Principe* (1513). Problema, la 23 august 1944, nu era restabilirea formal-avocătescă a unei stări de drept, ci însăși salvarea României ca entitate statală; principalul pericol era că după terminarea războiului să nu mai existe un teritoriu – distinct colorat pe harta Europei – care să se cheme România. Toate celelalte considerații trebuie înțelese în grava conjunctură în care se afla țara în a doua parte a anului 1944 (dar și mai tîrziu, cînd primejdie înglobării României în Imperiul sovietic n-a dispărut); în 1945-1946, situația României era atît de grea și atît de împede, încît pînă și un anticomunist ca Iuliu Maniu și-a putut pune în mod serios chestiunea „colaborării” cu Uniunea Sovietică. Ca argument, se poate invoca raportul unui diplomat britanic către Foreign Office, în care este descrisă o convorbire cu Maniu, la un moment dat, scrie diplomatul britanic, Iuliu Maniu l-a întrebât, cu lacrimi în ochi, dacă este adevărat că Occidentul a abandonat România în mina rușilor. Și a insistat să i se răspundă, afirmînd că, dacă Occidentul a luat această nefelică decizie, el, Iuliu Maniu, este dispus să trateze cu Uniunea Sovietică spre a obține pentru România condiții mai bune de a fi integrată în U.R.S.S. decît ar putea obține comunități române. Evident, la acea dată, situația țării era fără scăpare, dar – din fericire – ea nu se prezenta chiar atît de în negru precum credea Iuliu Maniu. Ceea ce a urmat (guvernul-marietă Petru Groza, greva regală, alegerea din toamna anului 1946, tratatul de pace din februarie 1947, abdicarea forțată a Regelui, naționalizarea, Canalul etc.) ține de istorie; dar de istoria contemporană a României, care așteaptă încă să fie scrisă cu adevărat.

Cititorii noștri iau astăzi cunoștință de un fragment inedit (încă) din memoriile unui participant la lovitură de stat de la 23 august, fostul secretar al Regelui. Această mărturie datează de acum cîțiva ani, cînd Mircea Ionnițiu trăia în S.U.A. În toamna trecută el s-a întors în țară pentru a revede oamenii și locuri, despre care îi povestea în ultima sa scrisoare trimisă, chiar în ajunul morții sale, Regelui (vezi anexa la cartea lui Mircea Ciobanu).

Relatarea din care am desprins paginile următoare se referă la orele decisive din după-amiaza zilei de 23 august.

(A.P.)

Mircea Ionnițiu

„AMINTIRI”

(Fragmente)

PRIMUL DECRET, FORMAREA GUVERNULUI, AUDIENȚA LUI KILLINGER

Reprezentanții partidelor politice fiind absenți, urmau să fie avizați de noua situație. Trebuie numit noul guvern. Unii din colaboratorii apropiați ai Mareșalului trebuie arestați. Trupele sub controlul Comandamentului Militar al Capitalei trebuie să înceapă ocuparea pozițiilor predefinite în oraș. Marele Stat Major trebuie să ordone unităților românești de pe front să se replieze. Trebuie înștiințat de cele petrecute emisarii de la Cairo și Alexandru Cretzianu la Ankara.

Dar în primul rînd trebuia numit un prim-ministru. În absența „factorilor politici”, Regele, cu avizul celor prezentați, se hotărîște să încredințeze conducerea noului guvern, generalului Sănătescu. În timpul cînd dezbăteam aceste chestiuni se aude un zgomot surd deasupra noastră și ne dăm seama că ușa de oțel a camerei în care Carol al II-lea își ținea colecția de timbre fusese zăvorâtă. Deci Mareșalul și Mihai Antonescu erau închiși. Mă uit la ceas și văd că era ora cinci după-amiază.

Discuțiile continuă. Sănătescu declară că trebuie să se ia primele măsuri pe front pentru ca marile unități să rupă contactul cu forțele sovietice. El propune să meargă la Marele Stat Major, însă avea nevoie de împuternicirea legală. Regele spune că nu se poate aștepta pînă cînd politicienii vor veni la Palat și fără ezitare îmi spune să bat la mașină primul decret, numirea ca prim-ministru a generalului Sănătescu. Originalul și copia pe care am făcut-o nu cred că au supraviețuit evenimentelor ce au urmat, dar ulterior, s-au făcut noi decrete pe formulările oficiale.

Cum am terminat de bătut la mașină decretul și după ce Regele l-a semnat, Sănătescu ia originalul pe care îl împătorește cu grijă, îl pune în buzunar și cere un automobil care să-l ducă la clădirea Marele Stat Major, aflat atunci pe strada Știrbei Vodă. Cîteva luni mai tîrziu Sănătescu mi-a descris momentele prin care a trecut cînd s-a prezentat la Statul Major.

(continuare în pagina 10)

Divizia 10 infanterie

Coloană motorizată (1944)

remember pe vreme înnorată

dinainte de declanșarea războiului în Europa (septembrie 1939), contra generalului Antonescu existau capete de acuzare fundamentate, ținute în suspensie.

A urmat, în iulie 1940, după cedarea Basarabiei și a Bucovinei de Nord, scrisoarea lui Antonescu către Rege, apoi primirea sa în audiență. Scrisoarea conținea adevăruri dure, pe lângă exagerări care au revenit și în spusele și în atitudinea generalului la palat. Vechile acuzații ar fi putut fi actualizate, dar, din nou, Regele n-a luat măsuri mai drastice decât domiciliul obligatoriu la mănăstirea Bistrița. Chiar în această perioadă, generalul și-a continuat relațiile cu legația germană, prin intermediul avocatului său, Mihai Antonescu. Automobilul legației era la dispoziția doamnei Antonescu când își vizita soțul. Între timp, România trecuse la starea de mobilizare, care ar fi justificat, probabil, încadrarea la „înaltă trădare” pentru Ion Antonescu. Acesta se găsea însă în ajunul unei spectaculoase ascensiuni, la care a contribuit hotărâtor diktatul de la Viena. Acesta a provocat declanșarea resentimentelor legitime ale populației, care, abii șmuite prin zvonuri și informații false, ca și prin dezordinile puse în scenă de legionari și agenți germani în civil, a creat o atmosferă haotică, de criză de regim. Formarea unui guvern dictatorial în frunte cu Ion Antonescu, „conducător al statului”, a fost sugerată Regelui de politicianul progerman Valer Pop, fiind prima etapă a loviturii de stat finalizate la 6 septembrie 1940 prin abdicarea, nu fără reticențe, a lui Carol al II-lea.

Despre politica „Conducătorului”, un martor aflat în preajma sa, diplomatul român Gh. I. Duca, a notat că „nemăsurata și proasta calitate a ambițiilor lui a fost adevărata cheie a contradicțiilor sale personalității... Rezoluțiunile pe hirtile ce i se prezentau au rămas de pomină prin violența arbitrarului și, uneori, prostia lor, tăind în carne vie cu un perfect dispreț pentru considerentele omenești sau politice”. Observații completate de un colaborator apropiat, generalul Ion Gheorghe, atașat militar la Berlin, apoi ministru plenipotențiar al României în Germania, care spunea: „Mareșalul Antonescu avea și numeroase greșeli și slăbiciuni, menite să pună sub un semn de întrebare admirația și stima pentru el”.

Problema care ne interesează aici este a alianței cu Germania, pusă la cale chiar înainte de vizita lui Antonescu la Berlin, în noiembrie 1940, pentru aderarea la „Pactul tripartit”, și anume când, la nici două săptămâni de la intrarea în funcțiune, Antonescu i-a primit pe generalul Kurt Tippelskirch, de la comandamentul suprem al forțelor armate germane, căruia, în locul „misiunii de instrucție” pe care o ceruse guvernul Gigurtu, i-a solicitat Marii Unități terestre și de aeronautică. În timp ce asigurarea graniței pe Prut a preluat-o armata română, din Ungaria și Polonia au pătruns treptat diviziile terestre ale armatei a 12-a, sub comanda feldmareșalului List, o divizie de apărare antiaeriană și numeroase escadre de aviație. De la invadarea Poloniei de către forțele conjugate germane și sovietice, poporul român nu mai putea fi mintit că acele mase militare germane ar fi fost chemate pentru a proteja țara față de pericolul din est sau chiar pentru a recupera teritoriile pierdute în iunie 1940. Nu puteau fi neglijate unele considerente psihomorale, de opinie publică. În războiul din 1916-1918, ostașii români s-au bătut cu austro-ungarii, cu bulgarii, dar mai ales cu „nemții”. Ocea ce îndeosebi populația satelor nu uita nici o clipă. Mulți dintre ei lor fuseseră ucigi în luptă, lăsând văduve și orfani. Dintre cei răniți, nu puțini au rămas invalizi, purtând medali și ordine pentru vitejia lor în bătălii. Până și cel mai pirlit cătun, de nu avea monument ridicat de „Cultul Patriei”, își îngrijea troița în amintirea celor căzuți pentru întregirea Neamului. Există, bineînțeles, o tradiție în armată, care nu putea fi favorabilă alianței cu Germania, Mîndria călăreților din reg. 4 și 9 Roșiori era de a fi urmașii celor care, în toamna lui 1916, la Robânești și la Prunaru, șarjaseră cu lancea și sabie (!) con-

tra mitralierelor germane. „Pifanii” din reg. 32 „Mircea” (Ploiești) știau că, la Mărășești, eroica rezistență a generației precedente oprise atacul lui Mackensen. Dar aviatorii Grupului 2 Aeronautic de la Bacău și Tecuci? Dar marinarii Diviziei de Dunăre? Sau ofițerii de stat-major, dintre care provenea chiar Ion Antonescu? Toți aceștia au fost martorii infiltrării militare germane. De la începutul anului 1941, cartierul general al armatei a 12-a (List) s-a instalat la Timișul de Sus, în marginea șoselei București-Brașov. Țara a devenit zonă de concentrare și bază logistică a forțelor germane care aplicau planurile „Maritz” și „Merkur” din cadrul programului „Barbarossa”, pentru a ataca Grecia și Iugoslavia, etape preliminare ale înaintării spre Orientul mijlociu, avînd ca obiectiv final cucerirea posesiunilor Imperiului britanic. Oferind România ca bază pentru acest program strategic expansionist, Ion Antonescu și-a asumat, în numele statului român, o responsabilitate în cotoșirea unor țări aliante din înțelegerea Balcanică. Nu mai puțin, a cooperat la intențiile agresive ale Reich-ului contra Marii Britanii, aliata noastră din primul război mondial, a cărei decizie va atîna greu în cumpănă, la sfîrșitul celui de al doilea, în reimpărțirea Europei în zone de influență. Este, desigur, de relevat faptul că Antonescu a refuzat participarea trupelor române la atacul coalițat contra Iugoslaviei, anunțînd chiar că va reacționa în cazul unei intervenții ungară pe frontiera Voivodinei, în vecinătatea Banatului. Totuși, el nu a luat vreo atitudine împotriva folosirii de către Flota a 4-a aeriană germană a aerodromurilor românești pentru terribilul bombardament al Belgradului, care a distrus aproape 50% din capitala Iugoslaviei.

Participarea României la războiul antisovietic s-a decis abia la 11/12 iunie 1941, la München și Berchtesgaden, deci la numai zece zile înainte începerii operațiilor. Dorința întregului popor român de eliberare a Basarabiei și Bucovinei de Nord era într-un tot normală. Altfel se prezintă opțiunea de a continua operațiile militare în Rusia după recuperarea acelor provincii. Păreră ea că, pentru țara noastră, războiul trebuia să se încheie odată cu redobîndirea vechilor hotare a fost exprimată nu numai de liderii politici, ci de generali cu înalte funcțiuni de comandă, ca Ciupercă și Orășanu, care au fost, ca pedeapsă, trecuți în rezervă. Antonescu este cel care a nesocotit recomandarea britanică de a înceta participarea trupelor române la operațiunile angajate dincolo de Nistru. Această cu toate că, la cererea guvernului sovietic ca Marea Britanie să rupă relațiile cu Finlanda, Ungaria și România. În septembrie 1941, răspunsul lui Churchill reamintise că la originea ostilității României față de U.R.S.S. se găsea faptul că, în iunie 1940, „rușii au ocupat provincia românească Basarabia și, prin aceasta, și-au extins controlul asupra gurilor Dunării”. Considerînd că o declarație de război contra României nu este „metoda corectă de tratare a acestei situații”, deoarece erau „foarte motivele de a crede că regimul dictatorial al lui Antonescu nu va dăinui la nesfîrșit”, Churchill îi scria lui Stalin la 4 noiembrie 1941 că România este „plină de prieteni de-ai noștri” și că, deși Hitler „o folosește drept instrument, la o întoarcere a sorții împotriva acestui tîlhar, va putea reveni lesne alături de noi”. La această atitudine, reacția lui Stalin a meritat să fie calificată de Churchill ca „mai degrabă isterică”. Totuși, la 23 noiembrie, dictatorul sovietic s-a înduplecat să admită că „poate am mai putea aștepta cîva timp”. Așadar, guvernul român ar fi avut tot interesul să limiteze angajarea trupelor sale în noi operațiuni.

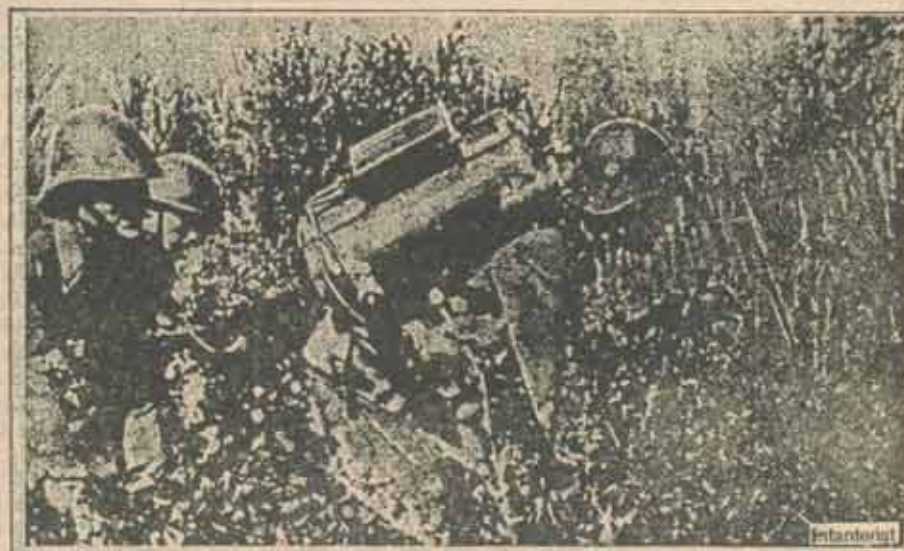
Poziția conducătorilor coaliției antihitleriste a devenit mult mai rigidă după victoria britanică de la El Alamein, debarcările anglo-americane din Maroc și Algeria și succesul sovietic de la cotelul Donului-Stalingrad, așa încît, la începutul anului 1943, conferința interaliată de la Casablanca, la care au participat Marea Britanie, S.U.A.

și Franța liberă, a calificat România ca „țară agresoare”. Cu același prilej, obiective românești au fost înscrise în programele „ofensivei combinate de bombardament”, cu rezultatele cunoscute, mai ales în aprilie 1944. În aceeași vreme, din Turcia au răzbătut informații potrivit cărora pe lista „criminalilor de război” ar figura și numele mareșalului Antonescu.

Situația aceasta, la care se adăugau trăsături de caracter ale „Conducătorului”, pe care le constata chiar unul dintre miniștrii săi, generalul Radu R. Rosetti: „Nu mai este în stare să se stăpînească și nu vrea să asculte decât de cei ce spun amln la tot ce spune sau plănuește”, a dus la impasul în care se aflau forțele politice ale țării în august 1944. Cu nici 36 de ore înaintea ultimei sale vizite la Pala-

cluderea unor acuzații formulate de forurile superioare aliante. Deoarece motivele de culpabilizare apăreau atît în anii de pace cît și în perioada ulterioară, cînd România fusese în stare de mobilizare sau de război, unele atrăgeau legal pedeapsa capitală. Întreaga procedură ar fi urmat să se conformeze codului justiției militare, la rîndul lui respectînd prevederile Constituției României din 1923, reîntrată în vigoare prin Decretul regal de la 30 august 1944.

Guvernul Groza, format în majoritate din membri sau simpatizanți ai partidului comunist, și influențat în permanență de Comisia Aliată de Control (în care elementul cel mai activ era cel sovietic), a instituit „tribunalul poporului” din motive demagogice. Prevederile convenției de

regal, Antonescu ar fi declarat, după mărturia lui Gh. I. Brătianu: „Voi oferi Rusiei un armistițiu” (de remarcat grandomania formulei, în plină tetragere a trupelor noastre din Moldova). „Voi preveni și Germania. Și cum, sint sigur, vor refuza (sovieticii, n.n.) să discute cu mine, voi avea descărcarea de a duce războiul pînă la ultimul om; (strîgînd:) pînă la capăt; (rîcnînd:) pînă la victoria finală a Axei”. Intenția de a-l avertiza pe Hitler nu l-a părăsit nici în clipele discuției cu Regele, înainte ca acesta să-l demită, pe temeiul atribuțiilor de factor constituțional. Nu reiese totdeauna clar din documente, printre care s-au amestecat cu siguranță și unele apocrife, în ce măsură demersurile diplomatice încercate de Mihai Antonescu,

armistițiu nu-l permiteau Regelui să se opună înființării acestei instanțe excepționale. Un tribunal militar, fiind în afara influențelor politice externe sau interne, n-ar fi putut evita condamnarea lui Ion Antonescu. O instrucție de lungă durată (nu de numai două săptămîni!) ar fi fost chezașia unui veritabil act de justiție, satisfăcînd și nevoia (resimțită pînă azi) de clarificare istorică, înlăturînd orice risc de interpretare ca „răzbunare politică”. Pentru mai puțin decît săvîrșise Antonescu, în Norvegia a fost judecat, condamnat și executat majorul Vidkun Quisling, dictatorul acelei țări începînd din mai 1940. Era justiția unui popor pașnic, muncitor, patriot, cu manifestări măsurate,

ministru de Externe și vicepreședinte al Consiliului, au avut loc cu stîrea mareșalului. În orice caz, cele prin Stockholm, supralicite în prezent, au fost abandonate în aprilie 1944, și decizia tardivă de a le relua (chiar la 23 august!) nu mai avea nici o garanție de succes, mai ales că sovieticii erau oricînd capabili să anuleze un acord anterior.

Ion Antonescu ar fi trebuit să fie trimis înaintea unui tribunal militar, reunit în „curte de justiție”, din cauza gradului și funcției deținute de inculpat. Instanța românească îi revenea obligația de a lua în considerare normele de acuzare, instruire și judecată aplicate de Tribunalul militar internațional (Nürnberg), fiind previzibilă

conștient de drepturile și de îndatoririle sale. Nimeni după aceea nu s-a mai preocupat de această problemă: un capitol încheiat.

Pentru motivele arătate mai sus, procedura urmată în România a fost - și atunci! - contestabilă. Folosind, pe lângă argumente de acest gen, falsuri și comentarii tendențioase, unele persoane sau grupuri sfidează realitățile istorice. Îndărătul acțiunii lor de propagandă se pot întreprinde nu numai interese ostile Regelui Mihai, ci chiar orientări mai amenințătoare față de poporul român, lipsit de o opinie publică încheagată și, ca atare, fără putința de a se apăra.

DOSAR 22 Mănăstirea Văcărești între distrugere și reconstrucție

Deschizând dosarul mănăstirii Văcărești, revista noastră dorește să stimuleze dialogul specialiștilor pe marginea destinului viitor al Locului Văcărești. În continuarea numărului anterior, prezentăm câteva opinii ale specialiștilor, legate de posibilitățile restituirii ansamblului Văcărești.

Legenda

La șese ani după demolare, o anumită legendă plutește deja asupra complexității de la Văcărești. Etapele de realizare a mănăstirii se constituie într-o succesiune de fapte, care s-au înscris toate în imaginea ei. Vrem, nu vrem, ne place sau nu ne place, indiferent de poziția noastră adevărată, și ceea ce s-a întâmplat în ultimii șase ani face parte din istoria mănăstirii Văcărești. Pe de altă parte, în acest timp s-a petrecut demolarea mănăstirii, răzuirea fundațiilor și con-

proiectul lui Brunelleschi, după moartea acestuia, fără ca el să fi participat așadar, și nimeni nu se îndoaie că este opera acestuia; de asemenea, cupola Sf. Petru, opera lui Michelangelo, este executată de Giacomo della Porta. Revenind la Florența, Domul, opera lui Arnolfo di Cambio, a fost dărâmat și reconstruit după planul acestuia, la o dimensiune mărită, pentru a susține vîntoarea cupolă, dar nimeni azi nu are vreo îndoielă că acest Dom, în alina cupolei, este opera lui Arnolfo di Cambio. Iată așadar camere care puneau în prim plan

condamnările definitive fiind îndreptate spre alte locuri și se arată dispus să construiască în altă parte, alt adăpost pentru deținuți, urmînd ca mănăstirea Văcărești să fie restaurată pentru a deveni sediul școlii de belle-arte din București.

Prima idee de recuperare și restaurare a monumentului a fost oprită de un război din păcate pierdut și această amplă curte domnească a românilor - comparați-o vîndicînd cu Tirgovista, cu Cetățuia, ori cu palatul prințului Brucențel - a rămas pe seama comunismului care a exploatat-o din plin adăugîndu-i și alte ziduri.

Flegimul avea planuri mai mari pentru sistematizarea capitalei României. Căminele care dominaseră cîndva București: Cotroceni, Mihai Vodă, Uranus, Patriarhie, Radu Vodă, Văcărești, conținătoare de comori de artă și de istorie și sfîșiate de Pladu Vodă, Mihai Viteazul, Matei Basarab, Șerban Cantacuzino, au fost rînd pe rînd devastate, distruse ca relief sau învîltite cu alte construcții.

Vor trebui corectate aceste mari greșeli istorice urmînd a fi înălțate blocurile de locuit care ascund Patriarhia sau ansamblul Radu Vodă. Se vor găsi soluții și pentru refacerea colinei Mihai Vodă și pentru refacerea bisericii Cotroceni.

Pentru dealul și mănăstirea Văcărești, față de stadiul de azi al lucrărilor, soluția de urmat este una singură: „RESTITUTIO IN INTEGRUM”.

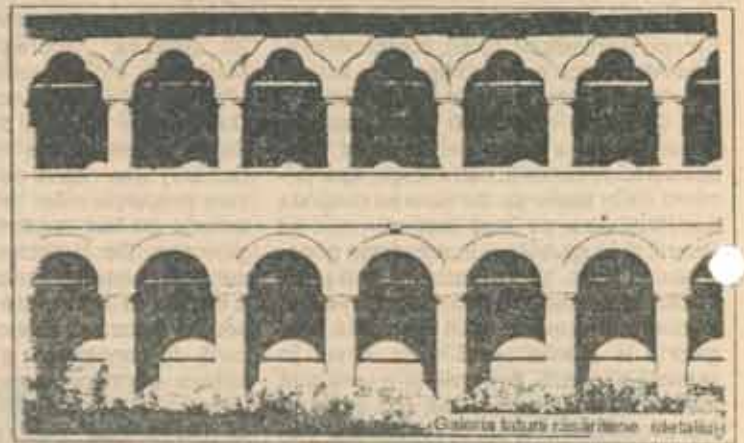
O vestită campania a Veneției nu mai este azi cea originală.

Centrul Varșoviei a fost distrus de război și refăcut.

Venețienii și varșovienii nu suferă astăzi pentru faptul că nu mai dețin monumente originale, ci țara și suferă cîndva dacă în Veneția nu s-ar fi refăcut Campanila sau dacă ar fi avut de suportat vadeții o Varșovie refăcută după război în stil realist socialist.

E nevoie de a investi urgent suflet și bani pentru refacerea dealului și mănăstirii Văcărești.

Să judecăm dacă în situația economică prin care trecem am putea suporta valoarea unei asemenea investiții. E vorba de câteva sute de milioane de lei pe care dacă le-am repartiza populației României, ar însemna că fiecare cetățean ar trebui să renunțe la valoarea unei singure pîini pentru ca să vadă la loc mănăstirea Văcărești. Cum șantierul va dura 5-6 ani rezultă că fiecare român ar contribui doar cu prețul unei singure

bucăți de pîine în fiecare an.

Am vorbit de pîine ca să înțelegem că investiția este numai de suflet.

Nu tolerăm argumentul „să mai aștinăm că nu avem bani”.

Să începem restaurarea cu toți sufletul dar... RESTITUTIO IN INTEGRUM.

ANGHEL MARCU

Amintirea

Nu cred în posibilitatea refacerii unui ansamblu dispărut identic cu ceea ce a fost, dacă ne-am propus și chiar în aparență am reuși. Ar fi o zădărnice, ne-am așeza împotriva timpului încercînd să-l ștergem urmele.

Sînt pentru refacerea ansamblului mănăstirii Văcărești într-un nou context urban și arhitectonic rezultat din relația cu această zonă a orașului în care ar urma să se reintegreze, un context care să poarte astăzi grandioarea cit și semnele destinului ei tragic.

Concepția de restaurare nu trebuie să ne lăcească să uităm, ci dimpotrivă, să ne amintim. Să ne amintim morții noi și generațiilor ce ne vor urma.

Situația creată prin demolarea totală a ansamblului și existența unor fundații strășe edificite chiar pe amplasament, în ciuda serviciilor apărute, ar putea conduce la soluții extreme de interesante și la surprinzătoare relații între spațiul sacru al mănăstirii și noile spații publice create sau rezultate. Ar putea fi vorba de reinvenirea mănăstirii Văcărești în secolul 21, într-o nouă concepție privind relația posibilă între spațiul sacru și cel profan.

Astfel, consider că bine veni un concurs de idei care să aducă propuneri și soluții în acest sens, întrucît studiile elaborate pînă în prezent din inițiativa Direcției monumentelor istorice conțin un bogat material documentar, foarte necesar, dar nu suficient pentru ilustrarea problemei în toată complexitatea ei.

Arhitect MILIȚA ȘION

Mănăstirea Văcărești

Necesitatea pe care societatea noastră o are pentru construirea de locuințe, școli, spitale se adaugă unei alte necesități tribul de acute, aceea de a ne reconsidera simbolurile care să ne călăuzească în labirintul și deruta din care încercăm să ieșim. Mănăstirea Văcărești este unul din simbolurile bine-

lucii în confruntarea cu forțele mîștrice ale distrugerii care au îmbrăcat de data aceasta haina comunismului. Reacția în urma unei astfel de distrugerii poate fi de iertare și uitare, de abandon. Sau poate fi de iertare, dar perpetuă aducere aminte, deci de angajare în tabăra binei prin refacerea fizicului material al simbolului. Unei surse obosești și, cuprinși ca de o sîrșeală, sunt tentații de calea mai comodă a abandonului. Pot să dețin că acestea sunt puțuri la număr. Un sondaj de opinie în rândul arhitecților din clasa instituțiilor din București pe tema reconstruirii mănăstirii Văcărești a adunat în scurt timp 300 de semnături. Celor care mai există, le-aș aduce aminte de gestul făcut de polonezii cu patru decenii în urmă prin reconstruirea străzii principale din Gdansk și a centrului vechi al Varșoviei. După un război distrugător au găsit resursele morții și materiale să refacă o ambianță a orașului, simbol al vieții dinainte de catastrofa, simbol al binei. Nu am auzit pînă acum pe cineva care să susțină grațiatul acestei acțiuni. Generația de după noi va privi cu aceeași satisfacție refacerea unor astfel de simboluri ca mănăstirea Văcărești, biserica Sfîntii Voievozi Vechi, Mihai Vodă, Cotroceni. Iată motivele suficiente pentru a susține cu tărie această acțiune.

CONSTANTIN PULEA

Biserica mare (fotografia de vest)

distrucția noulor fundații cu zece metri mai în adînc. Toate aceste lucruri fac parte din istoria monumentului și pot oferi argumente utile pentru discuția pe care o purtăm.

CONSTANTIN BRĂCĂCESCU

Valoarea conceptului

Refacerea mănăstirii Văcărești, pe vechiul amplasament, în forma și chiar cu materialele apropiate de cele originale, apare ca o necesitate stringentă. Este un mod de a recunoaște multă vreme încercării epocii precedente de a distruge valorile spirituale și totodată refacerea unui monument de arhitectură națională. Ideea opozițiilor care consideră că nu este „fără” același monument într-o apărare ca un argument prea materialist. Există planurile, există desenele tuturor detaliilor, monumentul poate fi refăcut identic, cu excepția feștelor și picturii interioare. Esecuții mi se pare conceput, or, acest concept există și poate fi realizat tot așa cum a fost realizat și prima dată. Firește, el va trebui încredințat unor meșteri pietari care să fie artiști în același timp și care să nu realizeze doar o meticuloasă reconstrucție arhitectonică ci respectînd perfect modelul vechi, să reușească o adevărată recreare a lor cu dăruire și sensibilitate.

Nimeni nu își pune problema, în cazul unei compoziții muzicale, că a fost interpretată de doi virtuozii diferiți, ea continuă să fie aceeași operă de artă inițială. Vă reamintesc exemple celebre din Renaștere, astfel, biserica Santo Spirito din Florența a fost executată după

valoarea conceptului, ca plăcînd de la spirit și nu identitatea fizică a obiectului, concept și erzie modernă, plocată din excesul nostru de materialism.

RADU S. COSTINESCU

Un memorial al pierderilor

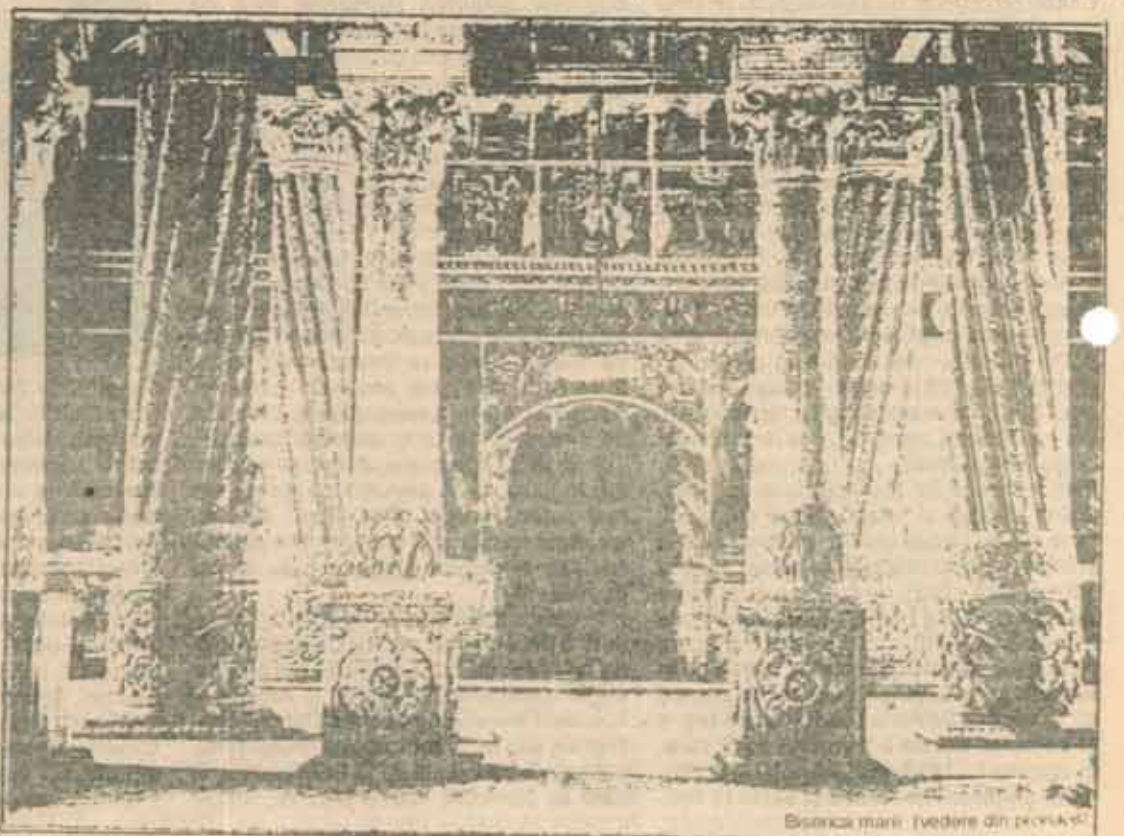
Mănăstirea Văcărești nu este singurul ansamblu distrus, el este doar cel mai important. Se vorbește mult despre refacere, dar așa cum stau lucrurile, aici nu este vorba astăzi de refacere, e vorba de făcut ceva nou. Vă propun deci să ne gîndim dacă nu am putea să realizăm aici un memorial al tuturor pierderilor pe care spiritualitatea românească le-a suferit în timpul barbariei trecutului. Mă gîndesc la un complex de arhitectură modernă care să conțină măcar o simfonie de construcție, pîrji și detalii din arhitectură dispărute. O fundație culturală ar putea realiza o simfonie mistice, care ar reclama învingeți toate războaiele.

VLADIMIR MUNTEANU

Restitutio in integrum

Mi se pare potrivit să încep cu o informație auzită de la arhitecta Henrieta Delavrancea. Abia veni la putere în anul 1940, Antonescu convoacă la Văcărești pe maestrul Petrovici, pe Eustachi Stoianescu, rectorul școlii de belle-arte, și pe arhitecta H. Delavrancea.

Le spune că închisoarea Văcărești este numai depozitul de deșeurii pentru instanțele judecătorești bucureștene,

Biserica mare (vedere din deșeu)

Ileana Vrancea

ȚINTA COMUNĂ A FRĂȚILOR DE CRUCE (III)

Dacă „revelațiile” asupra acestor așa-zise „încălțări ale legalității” în viața de stat sunt programate cu zgircenie, de eșantioane minuscule, în funcție de necesități strict conjuncturale, în schimb, în tiparele acestei mistificări despre „încălțarea normelor leniniste” și despre „scăparea” de sub controlul partidului, regimul a produs o vastă maculatură diversionistă consacrată „abuzurilor” staliniste în domeniul culturii și științei, prezentându-le drept inițiativa strict personală a unor indivizi care au reușit, nu se știe cum, să „completeze” împotriva culturii naționale. Un „abuz” care lovește în cultura națională, implică însă încălcarea unor legi, unor norme care apără națiunea și cultura ei, un „complot” împotriva națiunii și culturii implică o uneltire împotriva statului care apără ceea ce vor să distrugă „complotiștii”. „Grupările” acestor „încălțători” nu s-au „strecurat” și n-au săvârșit nici un „abuz”, după cum confracții lor perindate în fruntea Securității statului n-au „încălcat” legea și au „scăpat” de sub controlul partidului. Ambele eșantioane, cel cu condeiul și cel cu pistolul, au fost impuse de partidul-stat care le-a creat cadrul legal și monopolul puterii, pentru a le asigura eficiența distructivă, în virtutea programului prestabilit aplicat la scară rațională. Nereprezentativi pentru etnia majoritară, ca Roller, Chișinevschi sau Nikolski, sau foarte reprezentativi ca Popescu, Florescu și Drăghici - esențial este faptul că acțiunea lor este reprezentativă pentru programul terorismului de stat legiferat sub Gheorghiu-Dej și întărit sub Ceaușescu, după abolirea sistemului democratic la 30 decembrie 1947.

Sub acest semn stă noua etapă în care intră cultura românească după 1947, și fără a ne reaminti cadrul politic real creat de legalizarea arbitrarului și a reprimării antidemocratice, atunci proaspăt dezlănțuite de partidul comunist, redevinit, în sfârșit, el însuși, după mai bine de un deceniu de tactică cameleonism democratic, impus de intermezzo-ul Frontului Popular Antifascist - greu vom putea urmări în noianul de acțiuni în aparență confracțioare, declanșate de noul regim, înțelegerea și orientarea univocă spre principalul obiectiv urmărit cu consecvență până în ziua de azi: discreditarea democrației și a valorilor ei.

De abia în acest stadiu, când catastrofa era legiferată și totul era pierdut, de abia acum încep să se conglureze retrospectiv în conștiința publică a generației mature din cele mai diferite medii ale societății românești, potențialul real și valoarea de întrebuintare a vechiului cadru constituțional de libertăți democratice abolite, în care trăiseră și își formaseră reflexele, pe care l-au crezut reificat după cei șase ani de dicitură regală și antonesciană, și pe care îl vedeau acum înlocuit cu un sistem terorist încă necunoscut în exercițiul funcțiunii și prin proprie experiență. E unul din paradoxurile situației: reacțiunea e cea mai bună școală pentru democrație. O jumătate de secol am trăit sub constituția cea mai largă, și nimeni în țara asta nu-l știa nici primul articol. Cîțiva ani de atmosferă absolutistă pot să ne transforme în adevărați occidentali. Sunt rînduri publicate de Constantin Graur în 1919, în timpul unei fulminante campanii de presă împotriva „atmosferei absolutiste” create de un proiect de constituție menit să restrîngă libertatea presei. În fața primejdiei, presa democratică a reacționat cu fermitate, întreținînd ani de zile, una din bătăliile cele mai concludente pentru nivelul și forța opiniei publice democratice din România. Proiectul de „reformare” a legii presei a căzut. Constituția din 1923 asigură pentru încă un deceniu și jumătate valoarea de întrebuintare a democrației românești. Împrumut această terminologie a economiei politice, deoarece cred că ea ne ajută cel mai bine să înțelegem și să ne explicăm de ce abia în momentul în care, după o scurtă reinstalare în legalitate, această Constituție din 1923 - „constituția cea mai largă”, este abolită și înlocuită după 1947 cu legislația unui regim totalitar, de ce abia în momentul în care nu cîțiva politologi, în studii teoretice, ci o populație întreagă simte în mod direct, pe propria ei experiență, diferența între fosta dicitură militară și legalizarea terorismului totalitar comunist; de ce abia atunci se naște în mod difuz, la altă scară, și în alte condiții decît acelea vizate de Constantin Graur în 1919, conștiința valorii de întrebuintare a legislației democratice pierdute, și nu neapărat nostalgia după vechile guverne românești.

Democrația românească țarată de politicianism,

„blesmata sistemă”, cum denumise Caragiale manipularea clientelei electorale, întrucît pasă prin multe din formațiile ei guvernamentale forme caricaturale ale democrației de tip occidental, pe care nici un istoric serios nu le poate idealiza; dar această democrație românească pierdută, care s-a dovedit inferioară modelului occidental prin valoarea în sine a politicii duse de formațiile ei guvernamentale, se dovedise în același timp, prin valoarea de întrebuintare a libertăților ei constituționale, matricea unui vast potențial național, manifestat în toate domeniile de activitate, apt să recepteze și să sporească valorile europene, în cadrul unui sistem de vase comunicante de o rară vitalitate. În domeniul politic, militantismul democratic antitotalitar, după loviturile primite și din eșecurile înregistrate în 1938, lepse cu o experiență sporită și nicidecum diminuat, condițiile fără precedent cu care a fost confruntat după 1944 au produs mutații pozitive și pe planul capacității de acțiune a vechilor partide democratice, zgîlțite din inerția tradițională față de soluționarea practică a problemei agrare - nodul gordian al politicii interne românești. Lovitura de stat care a abolit regimul bazat pe constituția democratică din 1923 - lovitură administrată în condiții de luptă cu totul inegale, aceleași în toate țările ocupate de Stalin - a lichidat o democrație românească în stare de funcționare, ale cărei resurse vitale, departe de a fi epuzate, scosese în iveală, în fața primejdiei, dovezile unui sprijin popular nicidecum atins.

Tocmai de aceea, constituționalismul democratic abolit în 1947 și militantismul antitotalitarist al deceniilor interbelice devin obiectivul numărul unu al falsificărilor în propaganda comunistă internă și în special în cea de export. După instituirea, prin Decretul din ianuarie 1949, a pedepsei cu moartea pentru trădarea secretului de stat unei puteri străine, regimul își poate asigura aproape nestingherit, prin propriile-i instrumente, sensul unic al informațiilor pe care, dorește să le dirijeze către „puterile străine”. În acest sens unic a fost pregătit contextul extern și reacțiile guvernelor din țările aliate, alimentate intensiv cu un flux de dezinformare, infiltrat atunci ca și azi, prin calificatul agenți de influență, care exploatează cu succes incompetența profesională a diplomației americane, reușind să impună, prin canalele ei de informație, versiunea dorită de partidul comunist: România nu a cunoscut niciodată democrația, regimul democratic nu ar fi deci de nimeni regretat și de nimeni dorit, singura tendință politică a populației românești ar fi extremismul, de dreapta sau de stînga. Această teză-cheie a totalitarismului legiferat după 1947, menită să inventeze „moștenirea politică” adecvată, care să justifice instalarea regimului comunist prin necesitățile interne ale țării, o regăsim în 1949 în largi expuneri informative întocmite la Departamentul de Stat, precum și în comentariile Legației americane din București asupra acestor expuneri - documente publicate de peste două decenii în seria bine cunoscută, dar mai puțin cercetată, Foreign Relations of the United States, Diplomatic Papers.

Iată doar cîteva mostre din informarea întocmită la 14 ianuarie 1949 de specialiști anonimi ai Departamentului de Stat („grupe de lucru ad-hoc”, după cum ne informează nota editorului), în care regăsim aceleași teze prelucrate în seminariile de partid din România, precum și metodologia caracteristică, prin care se împletește manipularea de date reale cu totală falsificare a problemelor de fond, pentru acreditarea concluziilor dorite:

Despre democrația românească, admițînd faptul că, „fără îndoială, Iuliu Maniu, șeful fostului Partid Național Țărănesc, reprezentase tot ce a fost mai bun în tendințele democratice din România”, și că „fusesse cea mai populară figură politică din țară”, raportul avansează o sentință fără drept de apel asupra democrației românești, pe care, prin aceeași tehnică practică și de partidul comunist, o reduce la interesele unui „mic grup privilegiat”. În orice caz, în spatele prestigiului lui Maniu și a unei fațade de idealuri democratice, partidele tradiționale ale României au arătat în practică o lipsă de înțelegere a democrației în sens occidental. Conducerea lor este legată în mare măsură de un mic grup privilegiat al societății românești și de o birocrație coruptă, ale cărei interese sunt rupte de cele ale majorității maselor țărănești (...). Figurile politice din rîndul refugiaților care au reușit să fugă din România reprezintă aproape exclusiv acest vechi regim, care se poate să nu fie binevenit pentru poporul unei viitoare României eliberate; ei oferă stabe perspective de efectivă conducere populară pentru viitor, încît să justifice încurajarea lor de către Statele Unite, în fața spulurilor propagandei radicaliste de stînga din Europa de est”.

Despre viitorul partidelor democratice în România: astfel prezentate lucrurile, informarea alcătuită de „grupul de lucru ad-hoc” al Departamentului de Stat ridică un mare semn de întrebare asupra eventualității ca un astfel de partid ca P.N.T. să mai fie urmat de vreo viitoare organizație, precum și asupra eventualității ca lui Iuliu Maniu să-i mai supraviețuiască vreunii adepți („any surviving followers”). Cît despre celelalte partide democratice, „fostele partide Național Liberal și Social-Democrat își pierduseră deja vigoarea înainte de a fi destituite de comuniști”.

Despre Regele Mihai: „cu toate că în momentul plecării (...) cîștigase o mare popularitate ca simbol al speranțelor naționale”, și cu toate că atunci putea constitui „un centru al unității politice”, specialiștii De-

partamentului de Stat avizează că, cu cît se îndepărtează mai mult perspectiva restabilirii independenței României, „cu atît mai mare va deveni posibilitatea ca, din diferite motive, poporul să nu preferere («may not choose») restabilirea monarhiei de Hohenzollern-Sigmaringen”.

Despre realele apetențe politice ale românilor: informarea Departamentului de Stat asigură că ele pot cel mult să ducă la mai rău, și nu la mai bine: „frica atotcuprinzătoare (...) stimulează în sinul populației o tendință spre extremismul de dreapta sau de stînga. Aceasta ar putea foarte bine să ducă la primejdia unei violente și represive contrarevoluții de dreapta (sublin.: deci, regimul instalat de ocupație sovietică era o revoluție de stînga), care ar urma linia ultranaționalistă a vechii mișcări a Gărzii de Fier, în clipa în care dominația ruso-comunistă ar fi slăbită”.

(ve urma)

